

РОҶНАМОИ ФАНИИ ТЕХНОЛОГИЯИ ИТТИЛООТӢ СИНФИ 9-УМ

**Барои омӯзгорони муассисаҳои
таҳсилоти умумӣ**

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ТАСДИҚ КАРДААСТ**

**ДУШАНБЕ
МАОРИФ
2018**

УДК 373.167.1
ББК 32.97Я721
К-65

К-65. Комилиён Ф.С., Назаров А.П., Абдукаримов М.Ф. **Рохнамои фанни технологияи иттилоотӣ синфи 9-ум.** Барои омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Душанбе, Маориф, 2018. 72 саҳ.

САРСУХАН

Омӯзгорони азиз! Низоми муосири маорифи Тоҷикистон дар шароити кунунии рушди ҷомеа дастовардҳои қаблии дар соҳаи маорифи кишвар бадастомадаро нигоҳ дошта, бо истифода аз имкониятҳои бавучудодаи рушди соҳа ва гузариш ба меъёрҳои таҳсилоти байналмилалӣ тасмим гирифтааст, ки муносибатҳои таҳсилоти босалоҳиятро роҳандозӣ намояд.

Зарурати гузариш аз низоми анъанавӣ, ки он дар асри XVII дар заминаи принципҳои дидактика ташаккул ёфтааст, ба муносибатҳои нави таълимӣ якҷанд сабаби объективӣ дорад. Сабаби асосӣ дар он аст, ки низоми кунунӣ ё анъанавии таълим аз нигоҳи ташкили раванди таълим низоми синфӣ-дарсӣ буда, тибқи он мазмуну мундариҷаи дарс тавассути методҳои тавзеҳию аёнӣ амалӣ гардонида мешавад.

Дар ин низом дар раванди дарс ҷаъолияти таълимӣ пурра аз тарафи омӯзгор идора карда мешавад. Омӯзгор натиҷаҳои таълими ҷанро арзёбӣ намуда, дараҷаи азхудкунии ҳар як хонандаро дар алоҳидагӣ месанҷад ва дар интиҳои соли хониш оид ба гузаронидан ё нагузаронидани хонанда ба синфи болоӣ қарор қабул мекунад. Китоби дарсӣ асосан барои иҷрои вазифаи хонагии хонандагон хизмат менамояд.

Дар низоми мазкур омӯзгор донишро дар шакли тайёр ба хонандагон пешниҳод менамояд. Хонандагон бошанд, онро қабул ва бозгӯӣ мекунанд. Мафҳумҳои «соли таҳсил», «рӯзи дарсӣ», «ҷадвали дарсҳо», «танаффуси байни дарсҳо» ва «таътил» нишондиҳандаҳои асосии низоми синфӣ-дарсӣ ба ҳисоб мераванд.

Муносибати нави таълимӣ бошад, ба салоҳиятнокии ҳам хонандагону ҳам омӯзгорон нигаронида шуда, ҷаъолӣ, мустақилият ва озодии академии хонандогонро дар интиҳоби маводди таълимӣ ва омодагии онҳоро ба мавзӯи дарс таъмин менамояд, мавқеи назоратии омӯзгорро ҷаъолтар мегардонад ва хонандаву омӯзгорро ба истифодаи методҳои ҷаъолу самарабахши таълимӣ ҳидоят мекунад.

Муносибати босалоҳият ба таълим роҳу усулҳои амалии ҷаъолият кардани хонандагонро ташаккул дода, истифодаи самараноки онҳоро дар ҳалли масъалаҳои маърифатӣ, иҷтимоӣ, касбӣ ва соҳаҳои марбута тақозо менамояд. Вазифаи салоҳиятҳо аз ташаккул додани малакаву маҳорати таълимӣ ва дар ин замина арзёбӣ карда тавонистани воқеияти онҳо иборат мебошад. Ин муносибати таълимӣ ба фардикунонии раванди таълим равона гардидааст.

Ҳамин тариқ, муносибати босалоҳият ба таълим на ба гирифтани дониши тайёр, балки ба имконияти аз бар намудани малакаҳои таълимӣ, тайёрии касбӣ, маҳорати дар амал татбиқ карда тавонистани дониш ва ба роҳ мондани тарзи ҳаёти солим равона гардида, ғиромӣ доштани арзишҳои ҷомеаҳои иттилоотӣ ва шаҳрвандиро ташаккул медиҳад.

Дар заминаи муносибати босалоҳият дар амал татбиқ намудани мазмуни ҷанни «Технологияи иттилоотӣ» пеш аз ҳама ба методикаи таълими ҷанни мазкур алоқамандӣ дошта, аз ҳар як омӯзгори ин ҷан талаб менамояд, ки вобаста ба имкониятҳои техникаи мактаб, синфхонаҳои компютери мучахҳаз, шабакаҳои интернетӣ ва дохилӣ, дараҷаи ҷаҳмиши мавзӯҳои ҷан, интиҳоби методҳои босамари расонидани дониш ва дастовардҳои педагогии бевоситаи худ малакаву маҳорати мавҷудаи худро дар дарсҳои моҳирона истифода барад.

Муаллифон

ДАРСИ 1. ТАСНИФИ КОМПЮТЕРҲО АЗ РҶӢИ ИМКОНИЯТҲОИ ФУНКЦИОНАЛӢ - 1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.1.1. Имкониятҳои функционалии компютерҳоро донанд; аз рӯи имкониятҳои мазкур компютерҳоро тасниф карда тавонанд; зарурати таснифи компютерҳоро дар амал донанд.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ компютерҳоро аз рӯи имкониятҳои функционалиашон тасниф карда тавонанд;
- ✓ таъйинот, имконот ва иқтидори компютерҳоро фарқ карда тавонанд.

4. Барномаи дарс. Таснифи компютерҳо. Таснифи компютерҳо аз рӯи имкониятҳои функционалӣ: таъйинот ва имконоти компютер дар коркарди иттилоот, имкониятҳои робитавии байни корбар ва компютер (интерфейс), ҳаҷми ҳисобии компютер, имкониятҳои захиравии компютер.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи ҳонагӣ). Саволҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Барномаи намоишсозии OOImpress ба бастаи барномаҳои кадом офис тааллуқ дорад?
- Бо ёрии OOImpress намоишҳоро ба парвандаҳои кадом форматҳо табдил додан мумкин аст?
- Ҳангоми оғози кори OOImpress барои чӣ дар экран равшанӣ моҳири намоишсоз пайдо мешавад? Моҳир чанд маротиба зӯҳур мекунад?
- Бо ёрии равшанӣ якуми моҳир бо чанд навъи намоиш кор бурдан мумкин аст? Кадомҳо?
- Гузариш ба равшанҳои ояндаи моҳири намоишсозро чӣ тавр амалӣ гардонидан мумкин аст?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вуҷуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Слайдҳои намоишро бо ёрии афзорҳои кадом лавҳа идора мекунад?
2. Чӣ тавр намоиши дар OOImpress сохтанишро дар экрани калон тамошо кардан мумкин аст?
3. Амалиёти асосии намоишсозӣ дар OOImpress аз ҳамин гуна амалиёт дар MS PowerPoint чӣ тафовут дорад?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронида, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Матни математикӣ дода шудааст, ки он формулаҳо ва графикҳоро дар бар мегирад. Оё онро дар компютер барчидан мумкин аст? Агар мумкин бошад, пас ин корро чӣ тавр амалӣ месозед?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯӣ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмуни таснифи компютерҳо аз рӯи имкониятҳои функционалӣ шинос кардан тавсия дода мешавад.

Имрӯзо татбиқи компютерро дар тамоми ҷабҳаҳои фаъолияти инсон дидан мумкин аст.

Дар соҳаҳои гуногун мувофиқан ба хусусият ва ҳаҷми иттилооти коркардшаванда, талабот ба иқтидори компютерҳои истифодашаванда низ гуногун аст. Масалан, дар

марказҳои илмиву тадқиқотӣ, ки дар онҳо ҳаҷми ҳисоббарориҳо ва коркарди додаҳо хеле зиёд аст, на аз компютерҳои фардии одӣ, балки аз компютерҳои пуриктидортар истифода мебаранд.

Компютерҳоро аз рӯи параметрҳои муайян ва хосиятҳои ба синфҳо тақсим меkunанд, ки онро одатан *таснифи компютерҳо* мегӯянд. Масалан, мо метавонем компютерҳоро аз рӯи параметрҳои ҳаҷми хотираю ҷисмӣ, зудкорӣю соли барориш, ҷузъи пойгоҳӣ, соҳаи истифодабарӣ ва ғайра ба синфҳо ҷудо намоем.

Агар мо таснифи компютерҳоро тибқи нишондодҳои:

- таъйинот ва имконоти компютер дар коркарди иттилоот;
- имкониятҳои робитагии байни корбар ва компютер (интерфейс);
- ҳаҷми ҷисмии компютер;
- имкониятҳои захиравии компютер ва ғайра дида бароем, он гоҳ компютерҳои муосирро ба таври зайл ба синфҳо тақсим карда метавонем:

Дар аксарияти мавридҳо компютерҳоро аз рӯи имкониятҳои техникашон - зудкорӣ (зарбаи қори протсессор) ва ҳаҷми хотираи фаврӣ ба синфҳо тақсим меkunанд.

Зудкорӣ - миқдори амалҳои одитарине мебошад, ки компютер онҳоро дар зарфи як воҳиди вақт (сония) иҷро мекунад. Барои ҷенкунии зудкорӣҳои аз ҳад зиёд воҳидҳои зеринро истифода мебаранд:

- MIPS (Million Instructions Per Second – миллионҳо амал дар як сония) - воҳиди ҷенаки зудкории микропротсессор ё компютер;
- FLOPS (Floating-Point Operations per Second) - амалҳо бо нуқтаи лағжон дар як сония;
- MFLOPS (Million Floating-Point Operations Per Second) - миллионҳо (10^6) амал бо нуқтаи лағжон дар як сония;
- GFLOPS = GigaFLOPS; = gigaflops II; = gigaflop/s (Billion Floating-Point Operations per Second) - гигафлопс, миллиардҳо (10^9) амал бо нуқтаи лағжон дар як сония. Барои ҷенкунии маҳсулнокии қори протсессор абаркомпютер (суперкомпютер) истифода мешавад. Зудкории 1 GFLOPS аввалин бор соли 1985 ба қайд гирифта шудааст;
- TFLOPS = teraflops; = teraflop/s (Trillion Floating-Point Operations per Second) - терафлопс, триллионҳо (10^{12}) амал бо нуқтаи лағжон дар як сония. Зудкории 1 TFLOPS аввалин бор соли 1997 ба қайд гирифта шудааст.

Хосияти дигари басо муҳимми компютер ҳаҷми (миқдори максималии ғунҷоиши иттилоот) хотираи фаврии он ба шумор меравад. Дар амалия иттилоотро бо бузургҳои калонтар ҷен меkunанд:

1 байт (byte) = 8 бит; 1 Кбайт (килобайт) = 2^{10} байт; 1 Мбайт (мегабайт) = 2^{20} байт; 1 Гбайт (гигабайт) = 2^{30} байт; 1 Тбайт (терабайт) = 2^{40} байт; 1 Пбайт (петабайт) = 2^{50} байт; 1 Эбайт (эксабайт) = 2^{60} байт; 1 Сбайт (секстибайт) = 2^{70} байт.

Илова ба хосиятҳои болоӣ, имкониятҳои компютер ба омилҳои дигар низ вобаста аст:

- разряднокии протсессор;
- ҳаҷми хотираи беруна;

- хосиятҳои қисмҳои берунаи нигоҳдорӣ, иртибот ва дохилкунию хориҷкунии иттилоот;
- имконияти иттилоотгузаронии таҷҳизоти иртиботӣ;
- имконияти дар як вақт бо компютер кор карда тавонистани якчанд корбар;
- имконияти дар компютер ба таври параллелӣ кор карда тавонистани якчанд барнома;
- имконияти пайвастанӣ ба шабака;
- эътимодноӣ.

Омӯзгор бояд ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзеҳ диҳад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба таснифи компютерҳо, ҳаҷми хотираи ғаврии компютер, суръати кориҷрокунии компютер маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, ҷурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустанҷамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Имкониятҳои функсионалии асосии компютерро номбар кунед.

Гурӯҳи 2. Компютерҳои ба шумо шиносро аз рӯи хосиятҳои муайян тасниф намоед.

Гурӯҳи 3. Кадам параметрҳои ҳаҷми хотираи ғаврии компютерро номбар карда метавонед?

Гурӯҳи 4. Кадам параметрҳои суръати кориҷрокунии компютерро номбар карда метавонед?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиккат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс ғаволияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои ғаволияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Дар зери мафҳуми «тасниф» ҷиро дар назар доранд?
2. Таснифи компютерҳоро аз диди худ шарҳ диҳед.
3. Хосиятҳои асосии компютерҳоро номбар кунед.
4. 45 гигабайтро бо воситаи мегабайт, килобайт ва бит ифода кунед.
5. Зарурати таснифи компютерҳоро аз назари худ шарҳ диҳед.

ДАРСИ 2. СИНФИ КОМПЮТЕРҲОИ КАЛОН -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.1.2. Синфи компютерҳои калонро фарқ карда тавонад ва мавқеи дар амал истифода шудани онҳоро донанд.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ ҷӣ будани серверро донанд;
- ✓ намудҳои серверро донанд;

- ✓ мафхуми абаркомпютерро шарҳ дода тавонанд;
- ✓ принципи коркарди иттилоотро дар абаркомпютерҳо донанд.

4. Барномаи дарс. Сервер ва намудҳои он: замиравӣ, файл-серверҳо, факс-серверҳо, бойгонисоз, хидмати почтавӣ, хидмати чопӣ, телеконфронсӣ. Абаркомпютерҳо. Мейнфреймҳо. Принципи коркарди иттилоот дар абаркомпютерҳо.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Компютерҳоро аз рӯйи имкониятҳои функционалиашон тасниф кунед.
- Барои чӣ тамғаҳои нав ба нави компютерҳо истехсол карда мешаванд?
- Аз рӯйи кадом параметрҳо компютерҳоро гурӯҳбандӣ мекунанд?

7. Ташақкул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Оё рушди ҷаҳони имрӯзаро бе компютер тасаввур кардан мумкин аст?
2. Агар ба шумо зарурати компютер харидан пеш ояд, он гоҳ кадом параметрҳои онро ба инобат мегиред?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо оид ба таснифи компютерҳое, ки барои коркарди иттилооти калон пешбинӣ карда шудаанд, маълумот доред? Имкониятҳои функционалии аз ҷама маъмултарин компютер, ки дар замони муосир нақши муҳимро мебозад, чӣ гуна аст?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмуни мавзӯи шинос кардан лозим аст.

Тавре медонем, таърихи рушду равнақи техникаи компютерӣ аз сохтан ва истифодаи мошинҳои электронии ҳисоббарории ниҳоят калон оғоз ёфтааст. Ҷузъи пойгоҳии ин компютерҳо низ роҳи тӯлониро тай намудааст: аз лампаҳои электронӣ-вакумӣ сар карда, то схемаҳои интегралӣ абарқудрати муосир.

Имрӯз синфи компютерҳои калонро мошинҳое ташкил медиҳанд, ки онҳо имкониятҳои хеле зиёд дошта, дар асоси дастовардҳои охиринаи илму техника сохта шудаанд. Ҳаҷми ин гуна компютерҳо низ нисбатан калонтар буда, барои дар бино ҷойгир шуданашон масоҳати зиёдтар талаб карда мешавад. Дар онҳо якбора якчанд кас кор карда метавонанд.

Синфи компютерҳои калонро ба ду гурӯҳ ҷудо мекунанд: *серверҳо* ва *абаркомпютерҳо*.

Сервер (server - компютери асосии шабака) компютери пурқудрат буда, онро асосан дар марказҳои шабакаҳои компютерӣ истифода мебаранд. Вазифаи аввалиндараҷаи сервер аз хизматрасонии компютерҳои алоҳидаи ба он пайванд ва шабакаҳои компютерӣ иборат аст. Дар сервер ҳаҷми бениҳоят зиёди иттилоот нигоҳ дошта мешавад. Имрӯз тараққиёти вусъатёбандаи системаҳои телекоммуникатсионӣ ба он сабаб гаштааст, ки ин самти техникаи компютерӣ низ бо суръати баланд рушд карда тавонад.

Серверҳо вобаста ба вазифаи хизматнашон намудҳои хеле зиёд ва иқтидорҳои гуногун дошта метавонанд. Ҳангоми интихоби онҳо талаботи ҷиддӣ ба зудкорӣ ва эътимоднокии кориашон гузошта мешавад. Сервер бояд имконияти захира намудани нусхаҳои эҳтиётӣ иттилоотро дошта бошад. Корҳои профилактикӣ ва таъмирӣ бо

серверҳо бояд тавре гузаронида шаванд, ки фаъолияти онҳо ва компютерҳои бо онҳо пайванд ягон лаҳза қатъ нагардад. Қатъ гардидани кори сервер ба системаи коммуникатсионӣ ҳалали ҷиддӣ ворид месозад ва ҳатто ба талафоти иттилоот низ оварда мерасонад.

Абаркомпютерҳо намуди махсуси компютерҳое мебошанд, ки онҳо барои ҳалли масъалаҳои басо мушкили ҳисоббарорӣ ва иҷрои супоришҳои ҳаҷман калони бо суръати бениҳоят баланд амалишаванда, аз қабили тарҳрезии равандҳои мураккаб, таҳияи низоми пешгӯйӣҳо, нигоҳдорӣ ва коркарди иттилооти аз ҳад зиёд ва ғайра, пешбинӣ шудаанд. Хусусияти асосии абаркомпютерҳо дар он аст, ки онҳо ба таври параллелӣ - дар як вақт якбора якҷанд супоришро иҷро карда метавонанд.

Абаркомпютерҳои замони муосир бо параметрҳои зерин истиҳсол карда мешаванд:

Зудкорӣ	100 000 MFLOPS
Ҳаҷми хотираи ғаврӣ	10 Гбайт
Ҳаҷми хотираҳои дискӣ	то 10 Тбайт
Разряднокӣ	64-128 бит

Абаркомпютерҳоро дар марказҳои илмӣ барои ҳалли масъалаҳои мураккаби риёзӣ, физикӣ, геофизикӣ, обуҳавосанҷӣ ва ғайра истифода мебаранд. Имрӯз абаркомпютерҳо дар ҳисоббарориҳои калони биржавӣ ва молиявӣ низ татбиқ мешаванд.

Омӯзгор бояд ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзеҳ диҳад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Баёни намудҳои сервер ҳатмӣ мебошад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба намудҳои сервер маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Компютерҳои калон барои чӣ лозиманд?

Гурӯҳи 2. Сервер чист ва барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 3. Фарқи байни мейнфрейм ва абаркомпютерҳоро шарҳ диҳед.

Гурӯҳи 4. Оё серверҳо аз абаркомпютерҳо ягон фарқи доранд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби ҳаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Зарурати пайдоиши компютерҳои калонро дар чӣ мебинед?

2. Аввалин маротиба кай, аз тарафи кӣ ва дар кучо абаркомпютер истиҳсол карда шудааст?

3. Абаркомпьютере, ки бори аввал истехсол шудааст, чӣ имкониятҳоро дорад буд?
4. Дар кадом соҳаҳо абаркомпьютерҳоро истифода бурдан мумкин аст?
5. Фикру мулоҳизаҳояшонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи қоғаз оред.
6. То кадом андоза муҳим будани донишҳои сервер ва намудҳои онро шарҳ диҳед.

ДАРСИ 3. СИНФИ КОМПЬЮТЕРҲОИ ХУРД-1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.1.3. Синфи компьютерҳои хурдро фарқ карда тавонад ва мавқеи дар амал истифода шудани онҳоро донанд.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ чи будани миникомпьютерро донанд;
- ✓ чи будани микрокомпьютерро донанд;
- ✓ намудҳои микрокомпьютерҳоро фарқ карда тавонанд.

4. Барномаи дарс. Миникомпьютерҳо. Микрокомпьютерҳо: рӯйимизӣ, мобилӣ, саноатӣ, IBM PC, кисагӣ, шабакавӣ, планшет.

5. Воситаҳои аъёнӣ. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволу ҷавоб тавассути блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Дар бораи компьютерҳои калон маълумот диҳед.
- Мафҳуми серверро шарҳ диҳед ва намудҳои онро номбар кунед.
- Дар бораи доираи таъбиқоти компьютерҳои калон фикрҳояшонро баён кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. *Масъалагузорӣ.* Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон, ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Оё ҳаёти ҳудро бе компьютер тасаввур карда метавонед?
2. Ба андешаи шумо кадом қорхоро тавассути компьютер иҷро кардан мумкин аст? Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. *Проблемагузорӣ.* Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Фарз мекунем, ки ҳалли ягон масъалаи амалӣ иҷрои ҳазорҳо амали математикиро талаб мекунад. Шумо дар ин маврид чӣ қор мекунад?

III. *Шиносоӣ бо мазмун мавзӯӣ.* Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯӣ шинос кардан лозим аст.

Синфи компьютерҳои хурдро ба ду гурӯҳ - миникомпьютерҳо ва микрокомпьютерҳо тақсим мекунад. Миникомпьютерҳо аз ҷиҳати тавоноӣ ва дигар параметрҳояшон дар байни компьютерҳои калон ва микрокомпьютерҳо ҷой дода мешаванд. Миникомпьютерҳо асосан дар заминаи архитектураи RISC ё UNIX сохта шудаанд. Онҳо дар бисёр мавридҳо вазифаи серверҳоро иҷро менамоянд. Ба онҳо дар шабакаҳои компютерӣ дахл ва ҳатто садҳо нуктаи қорӣ ё микрокомпьютерҳоро пайваст кардан мумкин аст.

Миникомпьютерҳо солҳои 70-уми асри гузашта пайдо шудаанд. Истехсолкунандагони асосии онҳо ширкатҳои машҳури Ай-Ти-энд-Ти (AT&T), Интел (Intel),

Ҳюлетт-Паккард (Hewlett-Packard) ва Дигитал Экипмент (Digital Equipment) ба шумор мераванд. Пайдоиши онҳоро асосан ба он мансуб медонанд, ки дар он замон дар ҳалли аксар масъалаҳои илмӣ-техникӣ зарурат ба истифодаи компютерҳо бо параметрҳои таъвоно аз байн рафта буд. Дар идоракунии равандҳои истеҳсоли истифодаи компютерҳо мувофиқ буданд, ки нарх ва иқтидори онҳо ба имкониятҳои корхонаҳо дастрас бошанд.

Микрокомпютерҳо ба гурӯҳи компютерҳо дохил мешаванд, ки протсессори марказии онҳо дар шакли микропротсессор сохта шудааст. Микрокомпютер мошини ҳамакура буда, барои истифодаи як корманд пешбинӣ шудааст. Аз ин рӯ, микрокомпютерро компютери фардӣ низ мегӯянд. Микрокомпютерҳо дар намудҳои рӯйимизӣ (статсионарӣ), мобилӣ (ҳамроҳ, портативӣ, лэптоп, ноутбук, нетбук, кисагӣ) ва саноатӣ (робот-компютерҳо) истеҳсол карда мешаванд.

Омӯзгор бояд ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзеҳ диҳад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Баёни намудҳои микрокомпютерҳо ва нишон додани расми онҳо ҳатмӣ мебошад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба намудҳои микрокомпютерҳо маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Компютерҳои хурд барои чӣ лозиманд?

Гурӯҳи 2. Миникомпютер барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 3. Фарқи байни миникомпютер ва микрокомпютерро шарҳ диҳед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби ҳаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Зарурати пайдоиши компютерҳои хурдро дар чӣ мебинед?
2. Аввалин маротиба кай ва аз тарафи кадом ширкатҳо миникомпютерҳо истеҳсол карда шудааст?
3. Миникомпютерҳо, ки бори аввал истеҳсол шудаанд, чӣ имкониятҳоро доро буданд?
4. Шумо дар кучо микрокомпютерҳоро дидаед?
5. Компютерҳо, ки аз онҳо шумо дар ҷараёни дарсҳоятон истифода мебаред, ба кадом синфи компютерҳо дохиланд?
6. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи қоғаз оред.
7. Параметрҳо ва тамғаи компютери синфиатонро муайян карда, дар дафтаратон нависед.

ДАРСИ 4. ДУРНАМОИ РУШДИ СИСТЕМАҲОИ КОМПЮТЕРӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.1.4. Роҷеъ ба синфҳои компютерҳои мавҷуда маълумоти зарурӣ дошта бошад, дар бораи дурнамои рушди системаҳои компютерӣ ва зарурати он андешаҳои ҷида ибтидоӣ карда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ дастовардҳои ҷории технологияи компютериро донанд;
- ✓ чӣ будани технологияҳои инноватсионии робитаиро донанд;
- ✓ дар бораи компютерҳои оптикӣ, нейрокомпютерҳо ва компютерҳои квантӣ маълумот дошта бошанд.

4. Барномаи дарс. Технологияҳои инноватсионии робитаӣ: хатҳои инфрасурх, хатҳои алоқаи телевизионӣ, технологияи рақамии зудсуръати бесим. Компютерҳои оптикӣ. Нейрокомпютерҳо. Компютерҳои квантӣ.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, оғзаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи компютерҳои хурд маълумот диҳед.
- Мафҳуми миникомпютер ва микрокомпютерро баён кунед.
- Дар бораи доираи таъбиқоти компютерҳои хурд фикрҳои ҷида баён кунед.

7. Таҷаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешини хонандагон, ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Кадом намуди компютерҳо ба шумо ошносанд?
2. Барои чӣ компютерҳоро таъниф мекунанд?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи таърифи синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо метавонед тавассути компютер ҷадвале созед, ки дар он рӯйхати хонандагони синфатон бо нишон додани синну сол ва ҷойи истиқомат дар ҷадвал ҷамъбаст карда бошад? Агар ҳа, пас чӣ тавр?

III. Шиносоӣ бо мазмун мавзӯӣ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯӣ шинос кардан лозим аст.

Барои ояндабинии соҳа дастовардҳои ҷории технологияи компютериро ба таври муфассал донишдор лозим аст.

Самти ояндаи тараққиёти системаҳои компютерӣ ба содагардонӣ, баландбардории эътимодноқӣ, беҳтаргардонии хосият ва параметрҳо ва ҳаҷман боз ҳам хурдтар гардонидани техникаи компютерӣ бахшида шудааст. Барои таъмин намудани мубодилаи иттилоотии сифатан нави байни компютерҳо дар назар аст, ки технологияҳои инноватсионии робитаӣ истифода шаванд:

- хатҳои инфрасурх;
- хатҳои алоқаи телевизионӣ;
- технологияи рақамии зудсуръати бесим.

Технологияҳои инноватсионии робитаӣ имконият медиҳанд, ки низомҳои зудсуръати иттилоотӣ тамоми системаҳои компютерӣ мавҷударо фаро гиранд.

Ҷустуҷӯи роҳҳои нави мукамалгардонии компютерҳо дар самтҳои гуногун идома дорад. Яқинд роҳҳои алтернативии имконпазири гузариш ба компютерҳои нав

мавҷуданд: компютерҳои оптикӣ, нейрокомпютерҳо, компютерҳои квантӣ. Барои ихтирои компютерҳои оянда навгониҳои илмҳои муосир истифода мегарданд.

Компютерҳои оптикӣ. Дар компютерҳои оптикӣ вазифаи барандаи иттилоотро сели рӯшноӣ иҷро мекунад. Истифодаи сели рӯшноӣ ҳамчун барандаи иттилоот дар муқоиса бо сигналҳои электрикӣ як қатор афзалиятҳо дорад. Пеш аз ҳама суръати баланди паҳнкунии иттилоот таъмин карда мешавад ва сохтани архитектураи интиқоли параллелии иттилооти шабакавии байни компютерҳо имконпазир мегардад. Технологияи оптикӣ на танҳо барои сохтани компютерҳо муҳим аст, балки аз он ба таври васеъ дар коммуникатсияи компютерӣ ва шабакаи Интернет истифода бурдан мумкин аст.

Нейрокомпютерҳо. Барои ҳалли баъзе масъалаҳои муҳим зарурати сохтани системаҳои тафаккури сунъӣ пеш меояд, ки онҳо на танҳо иттилоотро қор карда тавонанд, балки барои ҳисоббарориҳои зиёд вақти камтарро сарф намоянд ва аз байни якчанд методи ҳалли масъала роҳҳои беҳтаринро интихоб кунанд. Ҷояи эҷоди нейрокомпютер аз тарзи қори майнаи инсон ё умуман системаи асаби организмҳои зинда сарчашма гирифтааст. Тавре аз фанни биология маълум аст, майнаи инсон зиёда аз 10 миллиард ҳуҷайраи асаб – нейрон дорад, ки онҳо имконияти қоркарди иттилооти эҳсосоти ба вучуд меоранд. Айнан ҳамин тавр бояд нейрокомпютерҳо сохта шаванд. Аз ин рӯ, онҳоро биокомпютерҳо ҳам мегӯянд.

Компютерҳои квантӣ бояд дар асоси қонунҳои механикаи квантӣ сохта шаванд. *Механикаи квантӣ методҳои тасвир, қонуниятҳои ташиқкулёбӣ ва низоми зарраҳои хурд - атому молекулаҳоро меомӯзад.* Принципи физикии қори компютери квантӣ бо тағйирёбии энергияи атом алоқаманд аст.

Ҳар се нави компютерҳои номбурда компютерҳои замони ояндаанд. Дар мавриди рушд ёфтани як ё ҳамаи ин самтҳо ҳатман барояшон таъминоти барномавии мувофиқ низ сохта хоҳанд шуд.

Омӯзгор бояд ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзеҳ диҳад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад.

IV. Қори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба омилҳои рушди системаҳои компютерӣ маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара қорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳои таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Муштаҳамкунии дарс.

Қори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Компютерҳои ҳозиразамон чӣ имкониятҳоро доро мебошанд.

Гурӯҳи 2. Оё шумо боварӣ доред, ки дар оянда боз компютерҳои пуриқтидортар истеҳсол мешаванд? Агар ҳа, пас сабабашро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 3. Ба фикри шумо истеҳсоли тамғаҳои нав ба нави компютер ба чӣ вобаста аст? Амалия зарурат пеш меорад ва ё рақобати ширкатҳо аст?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳои ҷавоби ҳаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳои ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Компютерҳои оптикӣ чӣ гуна компютерҳоянд?
2. Сабабҳои сохтани нейрокомпютерҳоро дар чӣ мебинед?
3. Барои чӣ бояд компютерҳои квантӣ сохта шаванд?
4. Фикру мулоҳизаҳои онро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз оред.
5. Дар бораи дурнамои рушди системаҳои компютерӣ андешаҳои онро баён кунед.

ДАРСИ 5. ЗАМИНАҲОИ ПАЙДОИШИ ШАБАКАҲОИ КОМПЮТЕРӢ. ТЕХНОЛОГИЯҲОИ ИТТИЛООТӢ-ИРТИБОТӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.5. Роҷеъ ба заминаҳои пайдоиши шабакаҳои компютерӣ маълумоти кофӣ дошта, моҳияти технологияҳои иттилоотӣ-иртиботиро донанд ва зарурати амалии онҳоро эҳсос карда тавонанд.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ мафҳуми шабака ва намудҳои онҳоро донанд;
- ✓ чи будани технологияҳои инноватсионии робитавиро донанд;
- ✓ мафҳуми модем ва хелҳои онро донанд;
- ✓ мафҳуми технологияҳои шабакавӣ ва технологияҳои иттилоотӣ-иртиботиро донанд.

4. Барномаи дарс. Шабака: маҳаллӣ, минтақавӣ, иттиҳодиявӣ, саросарӣ. Модем. Шабакаҳои компютерӣ. Нуқтаи қорӣ. Технологияҳои шабакавӣ. Технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи дурнамои рушди системаҳои компютерӣ чӣ гуфта метавонед?
- Шумо компютери ояндаро чӣ гуна тасаввур мекунед ва чӣ хел дидан мехоҳед?

7. Ташаққул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Компютерҳоро асосан аз рӯйи кадом параметрҳояшон ба гурӯҳҳо мутаххид мекунанд?

2. Компютер дар паҳн кардани иттилоот ягон нақш дошта метавонад?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Агар аз шумо талаб кунанд, ки шаклҳои геометрии секунҷа, чоркунҷа ва намудҳои онҳоро дар компютер кашед, пас чӣ қор мекунед? Оё метавонед, ки аз уҳдаи иҷрои ин вазифа бароед? Агар ҳа, пас чӣ тавр?

III. Шиносоӣ бо мазмун мавзӯӣ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯӣ шинос кардан лозим аст.

Агар ду ва зиёда компютер бо ҳамдигар бо ягон усуле пайваст (симӣ, мавҷӣ ва ғайра) шуда, байни ҳамдигар робита барқарор карда тавонанд, он гоҳ мегӯянд, ки онҳо дар шабакаи компютерӣ қарор доранд. Шабакаи компютерӣ воситаи пуриқтидори мубодилаи иттилооти байни компютерҳо мебошад. Дар амалия, вобаста ба ҳаҷми

иттилооти дар ҳалли масъалаҳо истифодашаванда, аз шабакаҳои компютери маҳаллӣ, минтақавӣ, иттиҳодиявӣ ва саросарӣ истифода мебаранд.

Шабакаҳои маҳаллӣ одатан барои ташкил намудани робитаи байни компютерҳои як бино ё корхона созмон дода мешаванд. Агар компютерҳои якчанд корхонаи ягон маҳал бо ҳамдигар робита барқарор намоянд, он гоҳ мегӯянд, ки онҳо дар шабакаи минтақавӣ пайвастанд. Шабакаи компютери якчанд муассисаву ташкилот ва корхонаҳоро, ки барои ҳифзи иттилооти байни онҳо созмон дода шудааст, шабакаи иттиҳодиявӣ меноманд. Шабакаҳои саросарӣ робитаи компютерҳои байни шаҳрҳо ва давлатҳои гуногунро барқарор менамоянд. Телекоммуникатсия мубодилаи иттилоотро маҳз дар шабакаҳои саросарӣ таъмин менамояд.

Компютерро ба хати телефон пайваст намуда, бо компютери дигаре, ки он ҳам ба хати телефон пайваст аст, алоқа барқарор намудан имкон дорад. Барои амалӣ гаштани ин мақсад зарур аст, ки системаҳои компютерӣ дорои модем бошанд. Модем иттилооти компютериро ба сигналҳои телефонӣ ва баръакс, сигналҳои телефониро ба иттилооти компютерӣ табдил медиҳад ва ба воситаи хати телефон онҳоро паҳн менамояд.

Модемҳо ба модемҳои дохилӣ ва берунӣ тақсим мешаванд. Модемҳое, ки дар дохили блоки системавии компютер ҷойгиранд, модемҳои дохилӣ ва модемҳое, ки ба воситаи нокили махсус (сим) бо компютер пайвастанд, модемҳои берунӣ ном доранд.

Бо пайдоиш, рушд ва паҳншавии компютерҳои фардӣ шабакаҳои компютерӣ низ рӯйи кор омаданд. *Шабакаҳои компютерӣ аз маҷмӯи ба ҳам алоқаманди воситаҳои иртиботӣ, барномавӣ ва техникӣ иборат мебошанд ва барои таъмин намудани равандҳои иттилоотии байни объектҳо пешбинӣ шудаанд.*

Шабакаҳои компютерӣ системаҳои мураккаби техникӣ, робитавӣ ва барномавӣ ба ҳисоб мераванд.

Нуктаи корӣ (муштарӣ) гуфта, компютери фардиеро меноманд, ки истифодабарандаи он аз хизматрасониҳои сервер баҳраманд аст. Робитаи байни компютерҳо (сервер ва муштарӣ) ҳангоми коркарди иттилоот дар шабака бо тарзҳои ҳам мутамарказ ва ҳам марказгурез (алохида-алохида) барқарор шуда метавонад. Ҳангоми коркарди мутамарказонидашудаи иттилоот дар шабака, қисми асосии кор ба сервер вогузор гашта, муштарӣ ҳамон қисмати корро иҷро мекунад, ки он захираҳои зиёдро талаб накунад. Дар мавриди марказгурез бошад, сервер танҳо вазифаи анбори иттилоотро иҷро карда, нуктаҳои корӣ (компютер-муштарӣ) асосан коркарди иттилоотро анҷом медиҳанд.

Истифодаи васеи технологияҳои иттилоотӣ дар шабакаҳо сабабгори пайдоиши ду мафҳуми нав гаштааст: технологияҳои шабакавӣ ва технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ. Ин мафҳумҳо гарчанде дар назари аввал ба ҳамдигар наздик намоянд ҳам, мазмунан чизҳои тамоман гуногунанд.

Технологияҳои шабакавӣ маҷмӯи протоколҳои ба мувофиқа овардаи стандартӣ, методҳои татбиқи воситаҳои барномавию техникӣ дар шабакасозии компютерӣ ва тарзҳои хизматрасонӣ ба истифодабарандагони шабака мебошад.

Истифодабарандагони шабакаҳои компютериро мафҳуми асосии дуюм, яъне технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ муттаҳид месозад.

Технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ гуфта, чунин технологияҳои истифода аз шабакаҳои компютериро меноманд, ки онҳо ба истифодабарандагон имконияти байни худ муошират кардан ва ба таври таъҷилӣ дастрас намудани иттилоотро таъмин карда метавонанд.

Омӯзгор бояд ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзеҳ диҳад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода барад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба дурнамои рушди системаҳои компютерӣ маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, ҷавобҳои ҷавобҳои аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаққамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мафҳуми шабакаро шарҳ диҳед.

Гурӯҳи 2. Шабакаи компютерӣ гуфта, чиро мефаҳмед?

Гурӯҳи 3. Мафҳуми нуқтаи кориро баён кунед.

Гурӯҳи 4. Технологияҳои шабакавӣ аз технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ чӣ фарқ доранд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузори менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳои ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

Саволҳо:

1. Зарурати пайдоиши шабакаҳои компютериро фаҳмонед.
2. Модем чист? Кадом намудҳои модемо мебуданд?
3. Мафҳуми серверро баён кунед ва гуед, ки он барои чӣ лозим аст?

Супоришҳо.

1. Фикру мулоҳизаҳои онро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯи қоғаз оред.
2. Дар бораи таърихи пайдоиши шабакаҳои компютерӣ ба таври фишурда иншои хурд нависед.

ДАРСИ 6. НАМУДҲОИ ШАБАКАҲОИ КОМПЮТЕРӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.6. Намудҳои шабакаҳои компютериро шарҳ дода тавонад, мафҳуми интернетро донанд ва доираи истифодабарии шабакаҳоро гуфта тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ дар бораи мафҳуми шабакаи маҳаллӣ маълумот пайдо кунанд;
- ✓ мафҳуми шабакаҳои минтақавиро донанд;
- ✓ шабакаҳои иттиҳодиявиро фарқ карда тавонанд;
- ✓ чӣ будани шабакаҳои саросариро донанд;
- ✓ дар бораи интернет маълумот ҳосил кунанд.

4. Барномаи дарс. Шабакаи маҳаллӣ. Шабакаи минтақавӣ. Шабакаи иттиҳодиявӣ. Шабакаи саросарӣ. Интернет.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволу ҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи мафҳуми шабака чӣ гуфта метавонед?

- Намудҳои шабакаро номбар кунед.
- Технологияҳои шабакавӣ ва иттилоотӣ-иртиботиро тавзеҳ диҳед.
- Дар бораи модем ва мавқеи истифодабарии он маълумот диҳед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вуҷуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Иттилоот тавассути компютер чӣ гуна паҳн карда мешавад?
2. Кадом синфи компютерҳоро медонед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо матнеро дар компютер ҳарфчинӣ кардед. Барои нигоҳ доштани он дар компютер чӣ гуна рафтор мекунед? Агар онро такмил додан ва ё таҳрир кардан лозим ояд, чӣ гуна рафтор менамояд?

III. Шиносоӣ бо мазмун мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯи шинос кардан лозим аст. Омӯзгор дар навбати аввал бояд мафҳуми шабакаро шарҳ диҳад, сипас намудҳои онро ба навбат баён созад. Зимни шарҳи ҳар як намуди шабака овардани мисолҳои мушаххас тавсия дода мешавад. Барои ин кор мисолҳои дар китоби дарсӣ овардашударо истифода бурдан ба нафъи кор аст. Ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзеҳ додан зарур аст. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани мавзӯ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёнӣтҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба намуди шабакаҳо маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чор нафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаққамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мафҳуми шабакаи маҳаллиро шарҳ диҳед.

Гурӯҳи 2. Мафҳуми шабакаи минтақавиро баён созед.

Гурӯҳи 3. Мафҳуми шабакаи иттиҳодиявӣ аз чӣ иборат аст?

Гурӯҳи 4. Шабакаи саросарӣ гуфта, чиро мефаҳманд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Зарурати пайдоиши шабакаҳои маҳаллиро дар чӣ мебинед?
2. Шабакаи маҳаллӣ аз шабакаи минтақавӣ чӣ фарқ дорад?

3. Шабакаи иттиҳодиявӣ аз шабакаи саросарӣ бо чӣ фарқ мекунад?
4. Интернет чист ва ба одамон чӣ хизмат карда метавонад?
5. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи қоғаз оред.
6. Дар бораи таърихи пайдоиши интернет ва зарурати пайдо шудани он ба таври фишурда иншои хурд нависед.

ДАРСИ 7. ТАЪМИНОТИ ТЕХНИКИИ ШАБАКАҲОИ КОМПЮТЕРӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.7. Намудҳои хатҳои иртиботӣ ва чӣ гуна истифодабарии онҳоро дар амалия донед.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ дар бораи мафҳуми хатҳои иртиботӣ ва намудҳои онҳо маълумот пайдо кунанд;
- ✓ хосиятҳои хатҳои робитавиро донанд;
- ✓ мафҳуми адаптери шабакавиро шарҳ дода тавонанд;
- ✓ модем ва таъйиноти онро донанд.

4. Барномаи дарс. Хатҳои иртиботӣ. Адаптерҳои шабакавӣ. Модем. Модулясия. Демодулясия.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи шабака ва намудҳои он чӣ гуфта метавонед?
- Фарқи байни шабакаҳо ва зарурати пайдоиши онҳоро шарҳ диҳед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф бо хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Дар бораи таърихи пайдоиши компютер чӣ гуфта метавонед?
2. Компютер дар зиндагии шумо чӣ нақш дошта метавонад?
3. Компютерҳо аз якдигар бо кадом хусусияташон фарқ мекунанд?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Шумо матнро дар компютер ҳарфчинӣ кардед ва меҳоҳед, ки корро ба итмом расонед ва компютерро хомӯш намоед. Пайдарпайии иҷрои амалҳоеро, ки шумо онҳоро барои хомӯш кардани компютер баъди кор бо он истифода мебаред, номбар кунед.

III. Шиносоӣ бо мазмун мавзӯӣ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯӣ шинос кардан лозим аст.

Хатҳои иртиботӣ. Дар шабакасозии компютерӣ аз намудҳои тамоман гуногун ва табиати мухталифдоштаи хатҳои робитавӣ истифода мебаранд. Мисоли онҳо, симҳои телефонӣ, нурӣ-нахӣ (оптикӣ-нахӣ), мавҷҳои радио, иртиботи кайҳонӣ ва ғайра шуда метавонанд.

Самаранокҳои иртибот дар шабакаҳои компютерӣ моҳиятан ба хосиятҳои зерини хатҳои робитавӣ вобастагӣ доранд:

■ тавоноии иттилоотгузаронӣ ё суръати гузариши иттилоот дар хат. Ба воситаи миқдори битҳои иттилоот, ки дар давоми як сония аз шабака мегузаранд, чен карда мешавад;

- эътимодноки – имконияти бенуксон ва беғалат гузаронидани иттилоот дар хат;
- арзиши хат;
- имкониятҳои мукамалгардонии хат.

Таъйиноти адаптерҳои шабакавӣ. Барои бо ёрии хатҳои робитавӣ интиқол додани иттилоот аз як компютер ба компютери дигар ва баръакс зарур аст, ки аввал иттилооти компютерӣ (рақамӣ, дӯӣ) ба навъи иттилооти муҳити интиқолдиханда табдил дода шавад ва баъди ба макони таъйиншуда расидани он аз нав ба иттилооти рақамӣ бозгардон шавад. Вале то раванди табдили иттилоот, раванди ба табдилгар расонидани иттилоотро амалӣ гардонидан зарур аст.

Барои иҷрои чунин амалҳо воситаҳои махсуси техникӣ хизмат мерасонанд, ки онҳоро адаптерҳои (кортҳои) шабакавӣ мегӯянд. Адаптерҳо, яъне мутобиқгарон, дар гузаронидани иттилооти байни компютерҳо тавассути хатҳои барқ, телефон, нур, нах ва ғайра мусоидат менамоянд.

Адаптерҳои шабакавӣ воситаҳои техникӣ мебошанд, ки онҳо компютерро бо хатҳои робитавӣ пайванд месозанд.

Ҳар як адаптери шабакавӣ бояд бо навъи хати робитавии истифодашаванда мувофиқат намояд. Аз ин рӯ, барои ҳар як намуди хатҳои иртиботӣ навъи мувофиқи адаптери шабакавӣ сохта шудааст.

Модем. Хусусияти фарқкунандаи шабакаи саросарӣ, дар масофаи беҳад дур барқарор намудани робитаи байни компютерҳои он ба ҳисоб меравад. Барои иртиботи ин навъ шабакаҳо таъмин намудан, асосан хатҳои телефон ва воситаҳои махсуси техникӣ модем (табдилгари иттилоот) номидашаванда истифода бурда мешаванд. Тавре маълум аст, телефон ҳамчун воситаи техникӣ барои интиқоли садо пешбинӣ шудааст. Иттилоотро, ки телефон коркард ё интиқол дода метавонад, сигналҳои табиӣ ё аналогӣ ном мебаранд. Барои он ки тавассути хати телефон иттилооти рақамӣ интиқол дода шавад, бояд вай аввал ба иттилооти аналогӣ баргардонида шавад. Иҷрои ин амал ва амали баръакси онро модем ба уҳдаи худ мегирад. Раванди табдилдиҳии иттилооти рақамиро ба иттилооти аналогӣ **модулятсия** ва баръакс, мушобехро ба рақамӣ - **демодулятсия** меноманд.

Модем таҷҳизотест, ки барои модулятсия ва демодулятсияи иттилоот пешбинӣ шудааст.

Модемҳо дар ду шакл истехсол карда мешаванд: берунӣ ва дохилӣ. Модемҳои берунӣ дар шакли таҷҳизоти алоҳида сохта шуда, ба блоки системавӣ компютер бо ёрии порти пайвастшавӣ насб карда мешавад. Модемҳои дарунӣ бошанд, дар шакли платаҳо сохта шуда, дар мавзӯҳои муайяни платаи системавӣ насб карда мешаванд.

Омӯзгор ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзеҳ диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани мавзӯ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёнӣтҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба хатҳои иртиботӣ маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Самаранокии иртибот дар шабакаҳои компютерӣ ба чӣ вобаста аст?

Гурӯҳи 2. Хосиятҳои асосии хатҳои робитавиро баён кунед.

Гурӯҳи 3. Дар бораи адаптерҳои шабакавӣ нақл кунед.

Гурӯҳи 4. Дар бораи модем чӣ гуфта метавонед?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодиккат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Вазифаи хатҳои иртиботӣ аз чӣ иборат аст?

2. Кадом намуди хатҳои иртиботиро медонед?

3. Модулятсия ва демодулятсия чист?

4. Вазифаи модем аз чӣ иборат аст?

5. Фикру мулоҳизаҳоянро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи қоғаз оред.

6. Оё дар пояи компютерҳои мактабатон шабака таъсис додан мумкин аст? Агар ҳа, пас фаҳмонед, ки чӣ тавр? Ин шабака чӣ намуд дошта метавонад?

ДАРСИ 8. ПРОТОКОЛҲОИ МУБОДИЛАИ ИТТИЛООТ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.3.8. Чи будани протоколро донанд ва мавқеи истифодабарии онро дар амалия гуфта тавонанд.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

✓ дар бораи мафҳуми протокол маълумот пайдо кунанд;

✓ вазифаи протоколро дар шабакаҳои компютерӣ донанд.

4. Барномаи дарс. Протокол. Протоколи байналмилалии ТСР/ІР.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб тавассути блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

• Хатҳои иртиботиро дар амал барои чӣ истифода мебаранд?

• Адаптер чист ва барои чӣ пешбинӣ шудааст?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

І. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Ҳаёти рӯзмарраро бе шабакаҳои компютерӣ чӣ гуна тасаввур кардан мумкин аст?

2. Ҳангоми созмон додани шабакаҳо намуди компютерро ба ҳисоб мегиранд ё не?

3. Сервер чист ва барои чӣ пешбинӣ шудааст?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

ІІ. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Фарз мекунем, ки дар синфхонаи компютери шумо 10 дона компютер аст ва байни онҳо шабакаи маҳаллӣ созмон додан лозим аст. Барои иҷрои ин амал корро аз чӣ бояд шурӯъ кард?

III. Шиносӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯ шинос кардан лозим аст.

Барои он ки иттилооти аз як компютери шабакавӣ содиршударо компютери дигари шабака қабул карда тавонад, он бояд аз рӯи ягон қоида, тартиб ё методи муайян интиқол ёфта ва қабул карда шавад. *Қоидаи ягонаи мубодилаи иттилоотро дар шабакаи компютерӣ **протокол** мегӯянд.* Протоколҳо дар асоси алгоритми стандартӣ дастраскунии иттилоот сохта мешаванд.

Интиқоли иттилоот раванди хеле мураккаб аст, зеро раванди интиқол ва қабули иттилоот дар шабака, компютер ва воситаҳои зиёди техникии шабакавӣ истифода мешаванд. Онҳо дар муҳити системаҳои гуногуни амалиётӣ кор мекунанд ва аз таъминоти барномавии сершумор баҳра бурдан лозим меояд, ки онҳо форматҳои мухталифро мавриди истифода қарор додаанд. Протоколҳои мубодилаи иттилоот маҳз барои он заруранд, ки ана ҳамин гуна номувофиқиҳо бартараф намоянд ва ҳамоҳангсозии иртиботи байни компютерҳо бошанд.

Барои барқарор кардани иртиботи байни компютерҳои гуногун дар шабака, ба ҳар кадом компютер суроғи махсус бахшида мешавад. Суроғи компютерҳо бо ёрии адаптерҳои шабакавӣ, рақамҳои телефон ва барномаҳои иртиботӣ муайян ва шинохта мешаванд. Қатъи назар аз стандарти компютерҳо ва системаи амалиётии пойгоҳии онҳо, қоидаҳои суроғасозӣ барои онҳо дар шабакаҳои саросарӣ якхела аст.

Иттилоот дар шабака дар шакли дастаҳои алоҳида интиқол дода мешавад. Ҳангоми дар шакли сели яклук интиқол додани иттилоот, миқдор ва мазмуни он метавонад коҳиш ёбад. Бинобар он, барои беталаф аз як нукта ба нуктаи дигар расонидани иттилоот онро ба якчанд блоки (дастаи) дарозии муайяндошта чудо мекунанд. Ба ҳар як блок дар шакли аломатҳои муайянкунандаи ибтидо ва интиҳои он нишонаҳои махсус мегузоранд.

Протоколҳои интиқоли иттилоот механизми шинохти нишонаҳои блокҳои иттилоотиро доранд. Онҳо тамоми раванди интиқоли иттилоотро идора намуда, онро аз рӯи тартиби муайяншуда ҷобачо мегузоранд. Дар тарафи дигари хати робита компютери қабулкунанда низ айнан бо ҳамин гуна протоколҳо сарукар дорад. Аз ин рӯ, иттилоот ба макони муайяншуда бенуксон дастрас карда мешавад.

Иттилоот метавонад тавассути таъминоти барномавии стандартҳои гуногун тайёр карда шавад. Вале онҳо дар шабака аз рӯи стандарти ягона бояд интиқол дода шаванд. Барои амалигардонии ин мақсад якчанд намуд протоколҳои иртиботи иттилооти шабакавӣ рӯи кор омадаанд.

Аз солҳои 70-уми асри гузашта ин ҷониб дар шабакаи интернет протоколи байналмилалӣ TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) амал мекунад. Он барои бемарказ гардонидани тарзи идоракунии шабакаи саросарӣ пешбинӣ шудааст.

Омӯзгор ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзеҳ диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани мавзӯ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба протокол маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Вазифаи протокол аз чӣ иборат аст?

Гурӯҳи 2. Протоколи байналмилалии ТСР/ІР чӣ таъйинот дорад?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Суроғаи компютерҳо барои чӣ лозим аст ва бо ёрии чӣ муайян ва шинохта мешавад?

2. Интиқоли иттилоот барои чӣ раванди мураккаб аст?

3. Протоколҳо дар асоси чӣ сохта мешаванд?

4. Фикру мулоҳизаҳоятнро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯи қоғаз оред.

5. Ягон мисоли амалие оред, ки дар он интиқоли иттилоот лозим бошад.

ДАРСИ 9. ИНТЕРНЕТ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.3.9. Моҳияти интернетро донанд ва онро дар амал истифода бурда тавонанд.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ мафҳуми интернетро донанд;
- ✓ мафҳуми дарғотро шарҳ дода тавонанд;
- ✓ чи будани компютери марказиро донанд;
- ✓ асоси интернетро шарҳ дода тавонанд.

4. Барномаи дарс. Интернет. Дарғот. Протоколи Интернет. Компютери марказӣ. Хати интиқоли иттилоот. Протоколҳои ТСР/ІР.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи протоколи мубодилаи иттилоот нақл кунед.
- Протокол дар асоси чӣ сохта мешавад?
- Дар бораи суроғаи компютерҳо маълумот диҳед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Кадом навъҳои компютерҳо медонед?
2. Компютерҳои калон барои чӣ лозиманд? Компютерҳои хурд – чӣ?
3. Микрокомпютерҳо ба кадом гурӯҳи компютерҳо дохиланд ва кадом намудҳои онҳоро медонед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) чамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо дастгоҳи чопкунакро ба компютер насб карда метавонед? Агар ҳа, пас чӣ тавр?

III. Шиносӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯ шинос кардан лозим аст.

Дар ибтидои солҳои 70-уми асри гузашта шабакаҳои аввалини компютерӣ пайдо шуданд. Якчанд донишгоҳҳои ИМА тавассути модемҳои суръаташон начандон зиёд компютерҳои худро бо ҳамдигар пайваست намуда, мубодилаи иттилооти байниҳамдигарӣ ташкил карда тавонистанд. Гарчанде имкониятҳои ин шабакаи компютерӣ хеле маҳдуд буд, вале технологияи сохтани он барои пайдо шудани системаи телеконференсияҳои Usenet ибтидо гузошт.

Ҷояҳои гуногуни татбиқӣ ва истифодаи роҳҳои ҳархелаи шабакасозӣ, он вақт имкон намероданд, ки якҷоя кор кардани системаҳои гуногун таъмин карда шавад. Аз ҳамин сабаб ҳам, барномасозон хеле зуд ғояи нави **дарғот** (gateway – шлюз, дарвозаи иттилоотгузаронӣ) номидашавандаро эҷод карданд, ки тавассути он шабакаҳои нави гуногуни ташкилоту корхонаҳоро бо ҳамдигар пайвастан имконпазир гардид.

Дарғотҳо протоколи умумии мубодилаи иттилоотро истифода мебаранд, ки он бо номи **протоколи интернет** (Internet Protocol – **IP**) маъруф аст.

Интернет маҷмӯи шабакаҳои давлатӣ, минтақавӣ, иттиҳодиявӣ, дигар нави шабакаҳои компютерӣ ва инчунин компютерҳои алоҳида мебошад, ки байни ҳамдигар бо ёрии таъминоти барномавии гуногуни иттилоотӣ-иртиботии ба шакли ягона овардашуда пайваст гардидаанд.

Интернетро шабакаи шабакаҳо мегӯянд. Аз рӯи сохтори худ интернет шабакаи мутамарказ набуда, балки аз маҷмӯи шабакаҳои алоҳида иборат аст. Дар он умуман маркази идоракунӣ ва роҳбарияти ягона вуҷуд надорад.

Асоси интернетро се мафҳуми калидӣ ташкил медиҳанд – компютери марказӣ, хати интиқоли иттилоот ва протоколҳои TCP/IP.

Компютери марказӣ. Барои мубодилаи иттилооти байни муштарӣ ва шабакаро таъмин намудан компютере хизмат мерасонад, ки онро компютери марказӣ (host computer - компютери асосӣ, гиреҳӣ, соҳибхитӣ) ном бурдан одат шудааст. Вазифаи асосии ин компютер аз он иборат аст, ки вай иттилоотро аз компютерҳои муштарӣ ба шабака интиқол медиҳад ва баръакс, аз шабака барои компютерҳои муштарӣ худ иттилоот қабул мекунад. Таъйиноти дигар ва хеле муҳимми компютери марказӣ аз он иборат аст, ки вай сели иттилоотии аз дигар компютерҳои марказӣ воридшударо ба танзим мебарорад ва ҳангоми зарурат ин сели иттилоотиро тавассути хати дигари иртиботӣ аз нав ба компютери марказии сеюм интиқол медиҳад.

Агар компютерҳои марказӣ гиреҳҳои шабакаро ташкил диҳанд, он гоҳ **хатҳои интиқоли иттилоот** торҳои пайвандгари ин гиреҳҳо мебошанд. Ба ҳайси хатҳои интиқоли иттилоот бештар аз симҳои бо ин мақсад ҷудокардашудаи телефонҳои маҷмӯӣ истифода бурда мешавад.

Протоколи TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol) – протоколи стандартӣ равобити шабакавӣ мебошад, ки барои пайвастании системаҳои компютерӣ бо интернет пешбинӣ шуда, мубодилаи устувори иттилоотро дар саросари шабакаи ҷаҳонӣ таъмин менамояд. Таъминоти барномавии кор бо протоколҳои TCP/IP дар компютерҳои марказӣ ва муштарӣ шабака насб карда мешавад. Дар тафовут бо дигар протоколҳои интиқоли иттилоот, протоколи TCP/IP махсус барои кор дар шабакаи интернет эҷод шудааст.

Омӯзгор ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзеҳ диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани мавзӯ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба интернет маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Омилҳои пайдоиши интернетро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 2. Дарғот чист ва барои чӣ коркард шудааст?

Гурӯҳи 3. Асоси интернетро чӣҳо ташкил медиҳанд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Протоколи интернет (IP) гуфта, чиро мефаҳманд?

2. Дар бораи протоколи TCP/IP чӣ медонед?

3. Компютери марказӣ барои чӣ хизмат мекунад?

4. Ҳоло интернетро дар кадом давлатҳо истифода мебаранд?

5. Оё шумо метавонед, ки дар компютери кориатон интернетро пайваст кунед?

Агар ҳа, пас чӣ тавр?

6. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи қоғаз оред.

7. Дар бораи интернет, заминаҳои пайдоиш, марҳалаҳои инкишоф ва бурду боҳти он андешаҳоятонро нависед.

ДАРСИ 10. ИРТИБОТИ ШАБАКАВӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.4.10. Ҷузъҳои интернетро донед ва дар амалия бо онҳо кор карда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

✓ ҷузъҳои интернетро номбар карда тавонанд;

✓ ҳар як ҷузъи интернетро шарҳ дода тавонанд.

4. Барномаи дарс. Ҷузъҳои интернет: WWW, почтаи электронӣ, серверҳои парвандаӣ, телеконференс, системаи муоширати шабакавӣ.

5. Воситаҳои ағъӣ. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб тавассути блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи интернет нақл кунед.
- Мафҳумҳои асосии интернетро номбар кунед.
- Протокол чист? Кадом навъи протоколҳо медонед?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Дар бораи дурнамои рушди системаҳои компютерӣ чӣ гуфта метавонед?
2. Чӣ боис гашт, ки шабакаҳои компютерӣ рӯи кор оянд?
3. Намудҳои шабакаҳои компютериро номбар кунед.

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо ягон маротиба ба ягон сомона ворид гаштаед? Агар ҳа, пас нақл кунед, ки қорро аз чӣ шурӯъ карда будед. Умуман, пеш аз он ки ба ягон сомонаи интернетӣ ворид шавед, бояд чӣ қор кунед?

III. Шиносоӣ бо мазмун мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯи шинос кардан лозим аст.

Интернет аз ҷузъҳо ё ҳадамоти иттилоотии зерин иборат аст:

- WWW (*World Wide Web*);
- Почтаи электронӣ (E-mail);
- Серверҳои парвандагӣ (FTP);
- Телеконференс (Usenet);
- Системаи муоширати шабакавӣ (ICQ).

WWW. Аббревиатураи WWW аз ҳарфҳои аввали калимаҳои англисии *World Wide Web* гирифта шуда, онро ба забони тоҷикӣ **торнигори анкабути ҷаҳонӣ** тарҷума кардан мумкин аст. WWW муҳити абарматниест, ки он миқдори бениҳоят зиёди санадҳои гуногунро дар бар гирифтааст. Дар ин муҳит мо метавонем санадҳоро дар речаи вақти ҷорӣ (on line - онлайн) дида, тавассути пайвандҳо ва паҳши одии тугмаи «муш» аз як санад ба санади дигар гузарем.

Почтаи электронӣ. *Почтаи электронӣ (e-mail) яке аз шаклҳои хизматрасонии шабакаи интернет ба ҳисоб меравад. Почтаи электронӣ шабеҳи почтаи маъмулӣ аст. Тарзи қори онҳо низ ба ҳамдигар хеле монанд аст. Фарқи асосии онҳо танҳо дар он аст, ки яке пайғомро тавассути коғаз ва дигаре бо ёрии компютер мефиристад.*

Серверҳои парвандагӣ. Дар шабакаҳои компютерӣ баъзе компютерҳо вазифаи маҳзани парвандаҳои иттилотиро иҷро мекунанд ва дар шакли ройгон ё қисман ройгон хизмат мерасонанд. Ин гуна компютерҳоро серверҳои парвандагӣ (файлӣ) мегӯянд. Истифодаи сервери парвандагӣ яке аз шаклҳои хизматрасонӣ дар шабака ба ҳисоб рафта, дар мубодилаи парвандаҳо он протоколи **FTP** (File Transfer Protocol – **протоколи интиқоли парвандаҳо**)-ро амалӣ мегардонад.

Телеконференс. Ин навъи хизматрасонӣ, ки онро навидҳо низ мегӯянд, ба почтаи электронӣ шабоҳат дорад. Фарқи онҳо дар он аст, ки телеконференсияро ҳамчун маҷаллаи электронии бениҳоят бузургӣ ба таври бефосила таҷдидшаванда тасаввур кардан мумкин аст. Ин маҷалла мувофиқи таъбу завқ ва хоҳишу манфиатҳои муштарӣён ба якҷанд фаслҳои гуногун тақсим шудааст. Истифодабаранда мувофиқи талаботи худ метавонад танҳо ба як ё якҷанд фасли маҷалла обуна шуда, пайғомҳоро ирсол ва қабул кунад ва фаслҳои ба ӯ нолозимро сарфи назар намояд.

Системаи муоширати шабакавӣ. Бо истифода аз восита ва имкониятҳои шабакавӣ, дар речаи вақти ҷорӣ дар шабака муоширати байни ду ё якҷанд нафарро созмон додан мумкин аст. Муоширати шабакавӣ бештар ҳангоми мубодилаи иттилооти таъҷилии истифода мешавад.

Омӯзгор ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзеҳ диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани мавзӯ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба ҷузъҳои интернет маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара қорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаққамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Дар бораи Аббревиатураи WWW маълумот диҳед.

Гурӯҳи 2. Почтаи электронӣ чист ва барои чӣ хизмат мекунад?

Гурӯҳи 3. Серверҳои парвандагӣ гуфта, чиро дар назар доранд?

Гурӯҳи 4. Дар бораи телеконференс чӣ гуфта метавонед?

Гурӯҳи 4. Системаи муоширати шабакавӣ барои чӣ лозим аст?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Интернет чист ва барои чӣ пешбинӣ шудааст?
2. Интернет аз кадом ҷузъҳо ташкил ёфтааст?
3. Фарқияти почтаи электрониро аз почтаи муқаррарӣ дар чӣ мебинед?
4. Шумо бештар иттилоотро тавассути чӣ ба даст меоред?
5. Оё дар интернет низ ба маҷаллаҳои электронӣ обуна шудан мумкин аст?
6. Фикру мулоҳизаҳои тоҷаро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯи қоғаз оред.
7. Барои ҳар як ҷузъи интернет аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххаси мувофиқ оред.

ДАРСИ 11. ТЕХНОЛОГИЯИ WWW -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.11. Аббревиатураи қалимаҳои WWW ва вебсанадҳоро донанд, стандарти (протоколи) муҳими иттилоотиро омӯзад ва ҳамчун воситаҳои асосии иттилоотонӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ технологияи WWW ва вебсанадҳоро донанд;
- ✓ абарматнҳо ва протоколҳоро омӯзанд ва донанд;
- ✓ бо забони HTML шинос шаванд.

4. Барномаи дарс. Технологияи WWW, вебсанад, абарматнҳо, протоколҳо.

5. Воситаҳои аёнӣ. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, қадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Телеконфрос чист?
- Почтаи электронӣ чист ва чӣ тавр аз он истифода мебаранд?
- Иртиботи шабакавӣ чист?
- Сервери парвандаҳо барои чӣ истифода карда мешавад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Оид ба шабакаи интернет маълумот диҳед.
2. Таъминоти техникаи шабакаҳо аз кадом дастгоҳҳо иборатанд?
3. Кадом намуди шабакаҳои компютериро медонед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо оид ба тарзи ворид шудан ба ягон сомонии интернетӣ маълумот доред? Равзанае, ки пас аз ворид шудан ба ягон сомона кушода мешавад, чӣ тавр сохта шудааст?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо аббревиатураи WWW, вебсанад, абарматнҳо ва протоколҳо шинос кардан тавсия дода мешавад.

Имрӯзҳо татбиқи шабакаи интернетро дар тамоми ҷабҳаҳои фаъолияти инсон дидан мумкин аст. Вобаста ба хусусиятҳо, ҳаҷми иттилооти коркардшаванда, талабот ба суръати кори интернет меафзояд.

WWW аз аббревиатураи калимаҳои англисии World Wide Web гирифта шудааст ва маънояш торнигори анкабути ҷаҳонӣ аст. Бо истифода аз он дастрасӣ ба сомонҳои интернет таъмин карда мешавад. Ҳар як парванда бо ёрии ягон барномаи татбиқии мушаххас сохта шуда, ягон навъи иттилоотро дарбар мегирад, ки дарунмояи онҳоро **вебсанад** мегӯянд. Гарчанде дар дастраскунии ин навъ санадҳо WWW сахми ҳалқунанда дошта бошад ҳам, ҷузъи асосии торҳои анкабути ҷаҳониро сафҳаҳои алоҳидаи интернетӣ ташкил медиҳанд, ки онҳоро одатан **вебсафҳаҳо** ном мебаранд. Вебсафҳаҳо бо ёрии забони барномарезии махсуси нишонагузори матнҳо - HTML сохта мешаванд.

Матнҳоро тавассути методи истинодсозӣ аз вебсафҳаи дигар ба осонӣ дастрас кардан мумкин аст ва онҳоро **абарматнҳо** мегӯянд. Абарматн гуфта матни ба таври махсус сохташудаеро меноманд, ки тавассути пайвандҳои он ба матни санадҳои дигар гузаштан мумкин аст. Торнигори анкабути ҷаҳонӣ низоми дастрасӣ ба иттилоот дар интернет буда, дар заминаи санадҳои абарматнӣ пайдо шудааст.

Технологияи торнигори анкабути ҷаҳонӣ (World Wide Web) бар асоси се протоколи бениҳоят муҳимми иттилоотӣ пойбарҷост: **URL** - Суроғаи универсалии захира, **HTTP** - Протоколи интиқоли абарматнҳо, **HTML** - Забони нишонагузори абарматнҳо.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба технологияи WWW, вебсанадҳо, абарматнҳо ва протоколҳо маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мақсади истифодабарии абарматнҳоро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Протоколи интиқоли абарматнҳоро номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Технологияи WWW барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 4. Вебсанад ва вебсаҳфаҳоро чӣ тавр месозанд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Мафҳуми вебсаҳфоро фаҳмонед.
2. Чӣ тавр ба сомонаҳои интернетӣ ворид мешаванд?
3. Барои чӣ дар технологияи WWW аз протоколҳо истифода мебаранд?
4. HTTP чист?
5. URL чист?
6. Бо мисолҳои мушаххас мафҳуми абарматнро шарҳ диҳед.
7. Оид ба вебсанадҳо мисолҳо биёред.
8. Мақсади истифодаи забони *HTML*-ро фаҳмонед.

ДАРСИ 12. СУРОҒАСОЗИИ ЗАХИРАҲО ДАР ИНТЕРНЕТ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.12. IP-суроға ва доменҳоро донанд, тарзи гузоштани онро дар шабакаи компютер омӯзад ва ҳамчун воситаҳои асосии иттилоотонӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ IP-суроғаро донанд;
- ✓ Доменҳо ва номгузориҳои онҳоро донанд;
- ✓ бо URL-суроға аз наздик шинос шаванд.

4. Барномаи дарс. Ду тарзи суроғасозӣ - IP-суроға ва доменҳо, URL-суроға.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Кадом сомонаҳои интернетиро медонед?
- Абарматн гуфта чиро мефаҳманд?
- Забони нишонагузори абарматнҳо кадом забон аст?
- Вебсанад барои чӣ истифода карда мешавад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

1. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Компютерҳоро тавсиф намоед.
2. Шабакаи интернет барои чӣ лозим аст?
3. Абарматнҳоро чӣ тавр месозанд?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) чамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо оид ба доштани иҷозат ба истифодаи интернет маълумот доред? Оё шумо медонед, ки чӣ тавр IP-суроға дар компютер гузошта мешавад?

III. Шиносӣ бо мазмунӣ мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо IP-суроға, домен ва URL-суроға шинос кардан ва дар компютер нишон додан тавсия дода мешавад.

Ҳар як нуктаи (компютери) шабакаи саросари интернет суроғаи хусусии худро дорад. Қоидаҳои суроғасозӣ барои компютерҳои шабака дар тамоми олам яхела ба роҳ монда шудааст. Ду тарзи суроғасозӣ қабул шудааст:

- IP-суроға, тарзи рақамӣ аст;
- номи доменӣ – суроғаи аломатӣ аст.

IP-Суроға (IP-address) мушаххасгардонандаи нодири интернет бахисоб меравад. Ҳар як компютере, ки тибқи TCP/IP фаъолият мекунад, дорои он мебошад ва иҷозати сатҳи корбарӣ дар интернет бо ҳамин суроға сурат мегирад. Интернет бо тавассути имкониятҳои, ки дар хадамоти интернет гузошта шудааст, истифодабарандагонро ҷалб месозад. Хадамоти интернет аз архитектураи мизоч-сервер истифода мебарад, яъне агар шумо истифодабаранда бошед, барномаи мизочии компютери шумо бояд ба сервер пайваст шуда бошад ва ба он барои дастрас кардани иттилоот дархост фиристад. Барнома дар сервер дар навбати худ ҳамин иттилоотро мефиристонанд ва мунтазири дархости навбатӣ мешавад.

Домен дар шабакаи интернет нақши калонро мебозад. Баъзе доменҳоро меорем: **com** ташкилотҳои тиҷоратӣ; **edu** – ташкилотҳои маориф; **org** – ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ; **gov** – ташкилотҳои ҳукуматӣ; **mil** – ташкилотҳои низомӣ (ИМА); **int** – ташкилотҳои байналмилалӣ; **net** – ташкилотҳои, ки хизматҳои шабакавӣ мерасонанд; **tj** – Тоҷикистон; **ru** – Русия; **fr** – Франция; **de** – Олмон; **se** – Шветсия; **tm** – Туркменистон.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба **IP-Суроға** ва домен маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаққамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мақсади истифодаи URL-суроғаро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Мақсади домен ва номҳои баъзеашонро номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Тарзи гузоштани IP-суроғаро дар компютер нишон диҳед.

Гурӯҳи 4. Хадамоти интернет барои чӣ истифода карда мешавад?

8. Чамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиккат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Навишти 192.168.4.12 кадом намуди суроғаи интернетӣ аст?

2. Домени tj домени кучост?
3. URL –суроғаро бо мисолҳо фаҳмонед.
4. Тарзи гузоштани суроғаи IP –дар компютер нишон диҳед.
5. Агар дар мактаби шумо шабакаи интернет мавҷуд бошад, пас сервери DNS – ашро маълум кунед.
6. Агар дар мактаби шумо шабакаи интернет мавҷуд бошад, пас суроғаи шлюзи асосиашро маълум кунед.

ДАРСИ 13. БРАУЗЕРҲО ВА ТАҒЙИНОТИ ОНҲО -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.13. Браузерҳо ва номгӯи онҳоро донед, тарзи истифодаи онҳоро омӯзад ва дар шабакаи интернет истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ ҳонандагон бояд:

- ✓ бо браузер-барномаҳо шинос шуда, тарзи кори онҳоро омӯзанд;
- ✓ браузерҳои дар системаи оператсионии компютерашон мавҷудбударо донанд;
- ✓ истифодаи URL-суроғаҳоро дар браузерҳо донанд.

4. Барномаи дарс. Браузерҳо ва номгӯи онҳо, URL-суроға дар браузерҳо.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи ҳонагӣ). Саволу ҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Домен чист?
- IP-суроға барои чӣ лозим аст?
- URL барои чӣ лозим аст?
- Абарматнҳоро барои чӣ истифода мебаранд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи ҳонандагон ва ба вуҷуд овардани вазъияти ҳустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба ҳонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Принтерҳоро тавсиф намоед.
2. Шабакаҳои компютерӣ чанд ҳел мешаванд?
3. Дастраскунандаи интернет чӣ ном дорад?
4. Ширкатҳои дастраскунандаи интернетро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон номбар кунед.

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба ҳонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

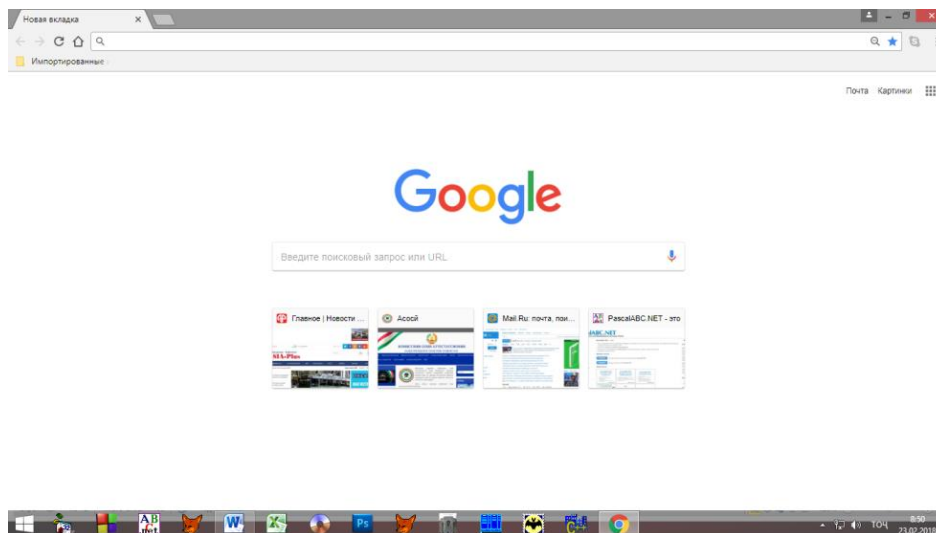
Проблема. Оё шумо ягон маротиба ба сомонаҳои шабакаи интернет ворид шудаед? Агар ворид шуда бошед, пас чӣ тавр?

III. Шиносӣ бо мазмунӣ мавзӯ. Ҳонандагонро ба тариқи суҳбат бо браузер-барномаҳо ва истифодаи URL-суроға дар онҳо шинос кардан ва дар компютер амалан нишон додан тавсия дода мешавад.

Зимни корбарӣ дар шабакаи интернет аз браузерҳо (browser – намоишгар, равзанаи тамошо) васеъ истифода мебаранд. Номгӯи браузерҳо зиёд аст. Оид ба баъзе аз онҳо ва технологияи истифодаи онҳо дар китоби дарсӣ маводди зарурӣ оварда шудаанд. Браузерҳо амалан дар як вақт бо консепсияи WWW пайдо шуда, яқоя роҳи дуру дарози инкишофро тай намудаанд. Мафҳумҳои браузер, барномаи браузер ва

барномаи намоиши абарматнҳо ҳама синоними якдигаранд ва аз ҳар се низ фаровон истифода бурдан мумкин аст. Браузерҳо барои корбарӣ дар шабакаи интернет заруранд.

Ин ҷо оид ба браузерҳои GoogleChrome (chrome.exe) мавод меорем. Шакли майдони кориаш дар Расми 1 оварда шудааст. Технологияи истифодабарии ба браузерҳои Microsoft Internet Explorer ва Opera монанд аст. Суръати кориаш каме баландтар аст.

Расми 1. Шакли майдони кори браузерӣ GoogleChrome

Дар сатри суроға номи сомонро (URL-сурӯға) навишта, тугмаи Enter –ро пахш кунем, сомона кушода мешавад. Инчунин ҳангоми пахши ҳарфи аввали номи сомона, номҳои бо он ҳарф саршавандаи сомонаҳо барои интихоб кушода мешаванд. Инчунин номи сомонаҳоро дар шакли тугмаҳо барои зуд кушодан ҷойгир мекунанд (дар Расми 1 чор сомона ҳаст). Вобаста ба вариантҳои гуногуни системаи оператсионии Windows, вариантҳои гуногун коркард шудааст, аз ҷумла барои телефонҳои ҳамроҳ (мобилӣ). Имкони бениҳоят хуби ҷустуҷӯӣ ва дастрасии иттилоотро дорад. Дар ин маврид барои ҷустуҷӯии иттилоот матни (ё калимаи) мувофиқашро дар сатри URL-сурӯға навишта, тугмаи Enter-ро пахш мекунем. Номгӯии сомонаҳо, ки дар он матни мазкур истифода шудааст, пайдо мешаванд. Масалан, барои ҷустуҷӯӣ ва дастрас намудани маводди оид ба “Иди меҳргон”, дар сатри суроға матни “меҳргон” ё “Иди меҳргон”-ро навишта (хурдию калонии ҳарф нақш бозӣ намекунад), тугмаи Enter-ро пахш мекунем. Рӯйхати сомонаҳо кушода мешавад. Баъдан бо навбат ба он сомонаҳо ворид шуда, маводди зарурӣ меёбем. Аксар вақт маводро муайян карда, амали нусхабардорию иҷро мекунем. Ягон таҳриргарро кушода (масалан Word), амали гузоштанро иҷро мекунем. Мавод дар таҳриргар илова карда мешавад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба барномаҳои браузерӣ маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Барномаҳои браузерӣ барои чӣ лозиманд?

Гурӯҳи 2. Технологияи кушодани ягон сомонро фаҳмонед.

Гуруҳи 3. Технологияи дастраскунии иттилооти зарурӣ ро аз сомонаи интернетӣ фаҳмонед.

Гуруҳи 4. Барои ворид шудан ба ягон сомона чиро доништан зарур аст?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Тарзи дар барандаи иттилоот нигоҳ доштани иттилооти аз сомонаҳои интернетӣ дастрасшударо фаҳмонед.
2. Барномаҳои браузерӣ барои чӣ лозиманд?
3. Барномаи браузерии NetScape барои кадом системаи оператсионӣ коркард шуда буд?
4. Тарзи корбарӣ дар барномаи браузерии NetScape –ро фаҳмонед.
5. Тарзи корбарӣ дар барномаи браузерии GoogleChrome –ро фаҳмонед.

ДАРСИ 14. БРАУЗЕРИ MICROSOFT INTERNET EXPLORER -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.14. Браузери Microsoft Internet Explorer –ро донед, тарзи истифодабарияшро омӯзад ва дар шабакаи интернет истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ бо браузерии Microsoft Internet Explorer дар системаи оператсионии Windows шинос шуда, тарзи кори онро омӯзанд;
- ✓ бо браузерии Microsoft Internet Explorer дар шабакаи интернет кор карда тавонанд;
- ✓ истифодабарии URL-суроғаро дар ин браузер донанд.

4. Барномаи дарс. Браузери Microsoft Internet Explorer.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Браузери NetScape дар кадом системаи оператсионӣ кор мекунад?
- Браузер аз кадом калима гирифта шудааст ва маънояш чист?
- URL-суроғаро дар браузерии NetScape чӣ тавр дохил мекунанд?
- Оё браузерии NetScape дар системаи оператсионии Windows кор мекунад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

1. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Браузерҳоро номбар кунед.
2. Мақсади истифодабарии шабакаи интернет дар чист?
3. Оё шумо браузерии GoogleChrome-ро медонед?
4. Маънои Web-сафҳаро фаҳмонед.

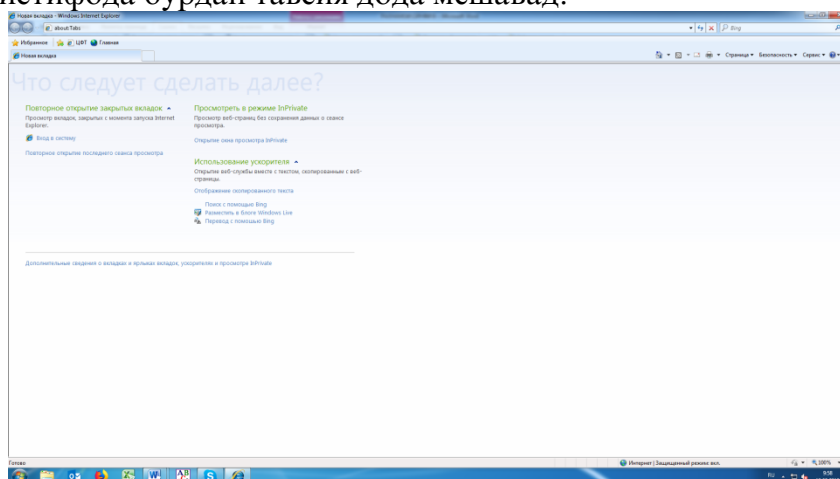
Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё системаи оператсионии Windows барои корбарӣ дар шабакаи интернет браузер дорад?

III. Шиносӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи амалӣ ва суҳбат шинос кардан бо браузерҳои Microsoft Internet Explorer бо истифода аз системаи оператсионии Windows дар компютер тавсия дода мешавад.

Браузерҳои Microsoft Internet Explorer яке аз барномаҳои стандартии системаи оператсионии Windows ба ҳисоб меравад. Яъне он дар ҳама компютерҳое, ки бо системаи оператсионии Windows кор мекунад, мавҷуд аст. Ин барнома ҳамчун шореҳи интернет маъруф аст. Барномаи браузерҳои Microsoft Internet Explorer мустақиман дар самти "C:\Program Files (x86)\Internet Explorer\iexplore.exe" ҷойгир аст. Барои ба кор омода намудани он аз ярлики (нишонии) он ё банди тугмаи “Оғоз” истифода мебаранд. Пас аз ба кор омода намудани он тирезаи кориаш кушода мешавад (Расми 2). Тарзи корбариаши мисли браузерҳои GoogleChrome аст, ки дар мавзӯи пештара оварда шудааст ва аз он истифода бурдан тавсия дода мешавад.

Расми 2. Шақли майдони кори браузерӣ GoogleChrome

Вобаста ба вариантҳои гуногуни системаи оператсионии Windows, вариантҳои гуногун коркард шудааст. Барои ба ҳайси сафҳаи хонагӣ пазируфтани ягон сомона (Web-сафҳа), аз банди менюи асосии он: *Сервис ► Свойства обозревателя* истифода мебаранд. Ба сифати вебсафҳаи хонагӣ дар ин браузер якбора якчанд сафҳаро интиҳоб кардан мумкин аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оиди барномаи браузерии Microsoft Internet Explorer маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Барномаи браузерии Microsoft Internet Explorer дар кадом системаи оператсионӣ амал мекунад?

Гурӯҳи 2. Агар ярлики браузерҳои Microsoft Internet Explorer дар мизи корӣ ё тугмаи “Оғоз” набошад, пас чӣ тавр онро ба кор омода менамоянд?

Гуруҳи 3. Технологияи гузоштани веб-сафҳаи хонагиро дар браузерӣ Microsoft Internet Explorer фаҳмонед.

Гуруҳи 4. Кадом речаи браузерӣ Microsoft Internet Explorer веб-сафҳасозиро таъмин менамояд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Амалан ворид шудан ба браузерӣ Microsoft Internet Explorer-ро фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Тарзи дастраскунии иттилоотро аз сомонаҳои интернетӣ тавассути браузерӣ Microsoft Internet Explorer фаҳмонед.

2. Оё браузерӣ Microsoft Internet Explorer дар системаи оператсионии Linux ё Unix кор мекунад?

3. Навиштани номи пурраи URL-суроға дар сатри суроғавии браузер шарт аст?

4. Қисми асосии соҳаи корӣ (майдони корӣ)-и равзанаи браузерӣ Microsoft Internet Explorer чиро дар бар мегирад?

5. Тарзи корбарӣ дар барномаи браузерӣ Microsoft Internet Explorer-ро фаҳмонед.

6. Тарзи гузоштани вебсафҳаи хонагиро дар барномаи браузерӣ Microsoft Internet Explorer фаҳмонед.

ДАРСИ 15. БРАУЗЕРҲОИ OPERA ВА MOZILLA FIREFOX -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.15. Браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox –ро донед, тарзи истифодабарӣ-ашонро омӯзад ва дар шабакаи интернет истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ бо браузерӣ Opera шинос шуда, тарзи кори онро омӯзанд;
- ✓ бо браузерӣ Opera дар шабакаи интернет кор карда тавонанд;
- ✓ бо браузерӣ Mozilla FireFox шинос шуда, тарзи кори онро омӯзанд;
- ✓ бо браузерӣ Mozilla FireFox дар шабакаи интернет кор карда тавонанд.

4. Барномаи дарс. Браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox, тарзи ҷӯркунии онҳо.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Кадом браузерҳоро медонед?
- Web-сафҳаи хонагӣ гуфта, чиро дар назар доранд?
- Оё дар браузерӣ Microsoft Internet Explorer имкони Web-сафҳасозӣ ҳаст?
- Бандҳои менюи асосии браузерӣ Microsoft Internet Explorer –ро номбар кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

1. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Таъминоти техникаи шабакаҳои компютериро фаҳмонед.
2. Синфи компютерҳои калонро номбар кунед.

3. Оё шумо бо браузери Opera шинос ҳастед?
4. Оё шумо бо браузери Mozilla FireFox шинос ҳастед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбааст карда мешавад.

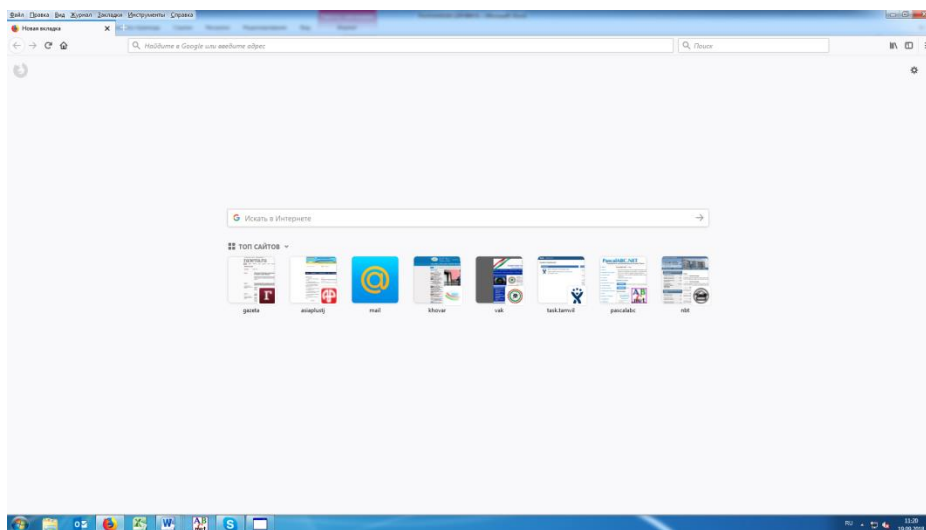
II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбааст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё дар системаи оператсионии Windows ба ғайр аз браузерҳои Microsoft Internet Explorer боз бо дигар браузерҳо кор кардан мумкин аст? Кадомҳо?

III. Шиносӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи амалӣ ва суҳбат шинос кардан бо браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox бо истифода аз системаи оператсионии Windows дар компютер тавсия дода мешавад.

Браузерҳои Opera яке аз браузерҳои зудсуръат буда, сомонаҳоро дар муддати камтарин мекушояд ва талаботаш ба системаи компютерӣ хеле кам аст. Равзанаи он дорои имкониятҳои васеи корбарӣ бо сомонаҳо мебошад. Тавассути ин имкониятҳо истифодабаранда метавонад речаҳои мухталифи кориро истифода бурда, якбора бо миқдори зиёди сомонаҳо кор кунад. Ба зами ин равзанаи браузерро бо истифода аз имкониятҳои бандҳои менюи асосии он танзим ва барои сабки кори худ мувофиқ гардонидан мумкин аст.

Браузерҳои дигар, ки дар ин дарс омӯзонида мешавад, браузерҳои Mozilla FireFox (Мозилла файрфокс) ном дорад. Равзанаи кори он дар Расми 3 оварда шудааст. Имрӯзҳо теъдоди хеле зиёди корбарон барои кушодани сомонаҳои (Web-сафҳаҳои) интернетӣ маҳз аз ҳамин браузер истифода мебаранд. Ин браузер дар асоси рамзҳои барномавии озодасоси кушода сохта шудааст ва тамоман ройгон паҳн карда мешавад. Корбарон аз ин имконияти муфид истифода бурда, барои ин барнома ҷузъҳои ҳархелаи иловагӣ тайёр намудаанд ва онҳоро аз тариқи шабакаи интернет паҳн мекунанд. Аз рӯи имкониятҳояш ин барнома хеле ояндадор ба назар мерасад. Барномаи FireFox браузерҳои мустақил буда, баъди дар компютер насб шуданаш дарҳол метавонад сомонаҳоро (веб-сафҳаҳо) кушояд. Дар муқоиса бо дигар браузерҳо имконияти хеле зиёди васеъшавӣ дорад.

Расми 3. Равзани кори браузерҳои Mozilla FireFox

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба барномаҳои браузерии Opera ва Mozilla FireFox маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

- Оё дар браузери Mozilla FireFox имкони Web-сафҳасозӣ ҳаст?
 - Кадом браузерҳоро медонед?
- 7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.**

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Браузере, ки дар ҳуди системаи оператсионии Windows мавҷуд аст, чӣ ном дорад?
2. Синфи компютерҳои хурдро номбар кунед.
3. Браузерҳоро номбар кунед.
4. Оё шумо бо технологияи кори браузерӣ Opera шинос ҳастед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Агар ба Шумо реферат оид ба муодилаҳои квадратӣ лозим бошад, пас онро аз шабакаи интернет пайдо карда метавонед? Агар ҳа, пас чӣ тавр?

III. Шиносӣ бо мазмун мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи амалӣ ва суҳбат шинос кардан бо технологияи ҷустуҷӯи иттилоот дар интернет ва омӯзонидани сомонаҳои ҷустуҷӯӣ тавсия дода мешавад.

Айни замон масъалаи ҷустуҷӯ ва дастрасии иттилоот дар сомонаи интернет масъалаи хело муҳим аст. Барои дастрасӣ намудан воситаҳои махсуси корбарӣ амал мекунамд. Бе воситаҳои махсуси корбарӣ аз байни ин анбӯҳи бузурги иттилоотӣ ҷустуҷӯ карда, ёфта гирифтани иттилооти зарурӣ масъалаи хеле ҷиддӣ ва то дараҷае мушкӣ аст. Ҳалли ин масъаларо серверҳои ҷустуҷӯӣ осон мегардонанд. Онҳо бо дархости корбар аз байни миллионҳо истинодҳои иттилоотии абарматнӣ, ки ба мавзӯҳои гуногун бахшида шудаанд, иттилооти зарурӣро кофта меёбанд ва дар муддати кӯтоҳтарини вақт вазифаи ба дӯш гирифтаре анҷом медиҳанд.

Дар бисёр ҳолатҳо ҷузъдонҳои истинодҳои иттилоотиро дар захираҳои интернет тибқи мавзӯҳо (тиб, сиёсат, иқтисод, барномасозӣ ва ғайра) гурӯҳбандӣ менамоянд. Дар ин маврид забони иттилоот ва веб-сомона низ нақши муҳим мебозанд. Масалан, веб-сафҳае, ки аз тарафи ташкилоту корхонаҳои ватанӣ дар интернет ҷой дода мешаванд, бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ таҳия мегарданд.

AltaVista (Алта Виста) яке аз аввалин мошинҳои пуриқтидори ҷустуҷӯи иттилоот дар шабака ба шумор меравад. Yahoo (Яху) натавонҳо мошини ҷустуҷӯӣ мебошад, балки он таснифгари пуриқтидори захираҳои иттилоотӣ дар шабака ба ҳисоб меравад. Rambler (Рамблер) сервери ҷустуҷӯи русӣ мебошад. Вай дар баробари системаи пуриқтидори ҷустуҷӯӣ буданаш, боз ҷузъдони таснифотии «Rambler Top 100»-ро дарбар гирифтааст, ки дар он ҳама мавзӯҳои асосии соҳавии Web-серверҳои русӣ тибқи категорияҳо гирд оварда шудаанд. Yandex (Яндекс) низ ба мисли Rambler сервери ҷустуҷӯӣ барои русзабонҳо буда, ғаёлона ва босуръат рушд ёфта истодааст.

Мошини ҷустуҷӯи Google (Гугл) низ, ки роҳи тӯлоии тараккиётро тай нанамудааст, ҳамагӣ чанд вақт пеш як системаи таҷрибавии ҷустуҷӯи иттилоот ба ҳисоб мерафт. Асрори Google дар дарёфти алгоритми бобарори ҷустуҷӯ ва интихоби санадҳо буда, он ҷавобгӯи ҳар гуна дархости иттилоотие мебошад, ки аз ҷониби корбарон пешниҳод мегардад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба технологияи ҷустуҷӯи иттилоот дар интернет маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Кадом намуди иттилоотро дар шабакаи интернет дастрас кардан мумкин аст?

Гурӯҳи 2. Иттилоот дар шабакаи интернет бо кадом забонҳои гуфтугӯӣ мавҷуданд?

Гурӯҳи 3. Мошини ҷустуҷӯӣ иттилооти AltaVista –ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Серверҳои ҷустуҷӯӣ иттилоот барои чӣ лозим аст?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Технологияи ҷустуҷӯӣ иттилоотро амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Технологияи ҷустуҷӯӣ иттилоотро дар шабакаи интернет фаҳмонед.
2. Мафҳуми мошинҳои ҷустуҷӯӣ иттилоотро фаҳмонед.
3. Оё дар шабакаи интернет иттилоот бо забони тоҷикӣ мавҷуд аст?
4. Дар бораи сервери ҷустуҷӯӣ иттилооти Rambler маълумот диҳед.
5. Тарзи кор бо мошинаи ҷустуҷӯӣ иттилооти Google-ро фаҳмонед.
6. Тарзи кор бо мошинаи ҷустуҷӯӣ иттилооти Yahoo-ро фаҳмонед.

ДАРСИ 17. ПОЧТАИ ЭЛЕКТРОНӢ: E-mail -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.17. Почтаи электрониро донанд, тарзи истифодабарияшро омӯзад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ почтаи электрониро омӯзанд;
- ✓ суроғаи электрониро донанд;
- ✓ барномаҳои корбарӣ бо почтаи электрониро омӯзанд ва номгӯяшонро донанд;
- ✓ тарзи ирсол ва қабули почтaro омӯзанд ва донанд;
- ✓ ҷузъҳои куттии почтавиرو омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Ҷустуҷӯӣ иттилоот дар интернет.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Мошинҳои ҷустуҷӯӣ иттилоотро номбар кунед?
- Серверҳои ҷустуҷӯӣ иттилоот барои чӣ лозиманд?
- Сервери ҷустуҷӯӣ иттилоот Yandex-ро фаҳмонед.
- Сервери Google барои чӣ лозим аст?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти чустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Кадом системаҳои оператсиониро медонед?
2. Компютери ноутбук аз компютери рӯйи мизӣ бо чӣ фарқ мекунад?
3. Барномаҳои браузерӣ барои чӣ лозиманд?
4. Оё шумо ҷузъдони навро сохта метавонед? Чӣ тавр?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

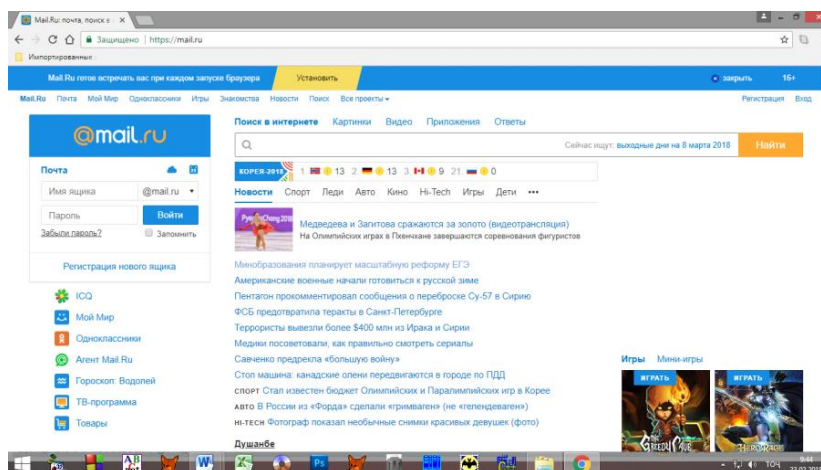
Проблема. Шумо парвандаи матниеро бо таҳриргари матнӣ ҳарфчинӣ намуда, ба гирда сабт кардаед. Чӣ тавр онро зуд ба шаҳри дигар ба нафаре мерасонед?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат ва амалӣ шинос кардан бо почтаи электронӣ, номгӯии барномаҳои он ва технологияи кор бо почтаи электронӣ тавсия дода мешавад.

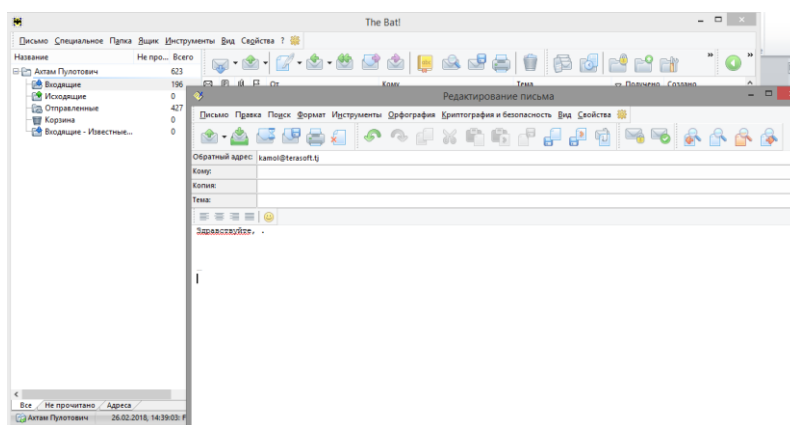
Ҳангоми мубодилаи иттилоот ва мукотибот аз почтаи электронӣ васеъ истифода мебаранд. Номгӯии барномаҳои почтаҳои электронӣ зиёданд. Оид ба баъзе аз онҳо ва технологияи истифодабарии онҳо дар китоби дарсӣ маводди зарурӣ оварда шудаанд. Дар замони ҳозира почтаи электронӣ нақши бениҳоят муҳимро мебозад. Тавассути он додугирифтӣ иттилооти гуногунро амалӣ менамоянд. Почтаи электронӣ (аз ибораҳои англисии electronic mail) – яке аз хизматрасониҳои муҳим ва бештар истифодашавандаи шабкаи глобалии интернет мебошад. Бо ёрии почтаи электронӣ истифодабаранда метавонад, ки иттилоотро фириштад, ё иттилооти воридшударо қабул намояд. Ин ҷо зери мафҳуми иттилоот матн, мактуб, табрикот, расм, тасвир, барнома, парвандаҳои гуногун ва амсоли инҳоро мефаҳманд. Барои истифодаи почтаи электронӣ, истифодабаранда ба худ сандук месозад. Айни замон садҳо миллион истифодабарандагон сандуки суроғаҳои худро доранд. Иттилооте, ки бо ёрии почтаи электронӣ фириштода мешавад, ба суроғаи равшаншуда дар як лаҳзаи кӯтоҳе мерасад (дар муддати якчанд дақиқа ё соате). Фиритодани мактуб тавассути почтаи электронӣ нисбат ба почтаи одӣ арзонтар меафтад. Почтаи электронӣ инчунин иттилооти мухталиф, хабарҳои ҳарсоата, телеконференсияҳо, равшанкунии китобҳои электронӣ ва ғайраҳо низ иҷро намуда, ба воситаи он хабарҳо бо факс, пейчер, телефони дастӣ ва ғайраҳо равшан ва қабул карда мешаванд. Иттилооти равшаншуда ва қабулшуда дар сандуки почтаи электронӣ нигоҳ дошта мешаванд. Танҳо ҳуди истифодакунандаи сандук метавонад онҳоро нест карда, сандукро тоза кунад. Умуман почтаи электронӣ яке аз захираҳои муҳимтарин ва воситаи умумиистеъмолии коммуникатсияҳои электронӣ ба ҳисоб меравад. Почтаи электронӣ усули ғайран равшанкунӣ ва дастрасии хабарҳо бо тарзи электронӣ мебошад. Принсипи кор бо почтаи электронӣ ба фиритодани одии мактуб монанд аст.

Тавре қайд кардем, ҳама истифодабарандагони почтаи электронӣ суроға доранд. Суроғаи истифодабаранда дар домени муайяни интернет ба қайд гирифта шудааст. Бо ҳар як домен сервери почтавӣ алоқаманд аст, ки суроғаи истифодабарандаро идора мекунад. Истифодабаранда матни мактуби худро дар барномаи махсус менависад, ки онро таҳриргари почтавӣ меноманд. Ин барнома вобаста ба хусусиятҳои ба навиштану таҳрирнамоии мактуби нав, сабти мактуби гирифташуда, коркарди мактуби гирифташуда ва ғайраҳо имконият медиҳад. Яке аз почтаҳои муҳимми ройгон паҳн шуда, почтаи mail.ru мебошад. Хонандагон худ метавонанд тавассути ин почта ба худ сандуки почтаи электронӣ кушоянд. Бо ин мақсад як соат дарси амалӣ ҷудо карда шудааст. Тарзи сохтани бениҳоят осон аст. Бо ин мақсад ягон браузерро, масалан

chrome.exe –ро ба кор дароварда, дар сатри суроғайи он mail.ru –ро дохил мекунем. Сомонаи он кушода мешавад (Расми 4). Тавассути почтаи мазкур ва умуман бо дигар почтаҳо як мактубро ба якчанд суроға фиристодан мумкин аст. Номгӯи барномаҳои амалӣ, ки истифодабарии онҳо кор бо почтаи электрониро сабук мегардонад, бисёранд. Дар дастаи барномаҳои амалии Microsoft office барномаи Outlook express мавҷуд аст. Ё худ барномаи пурқуввати бештар истифодабаранда TheBat! (Расми 5) мебошад. Номгӯи дигар барномаҳои корбарӣ бо почтаи электронӣ Microsoft Outlook thunderbird, Zimbra Desktop, Windows Mail, Opera Mail, IncrediMail, Claws Mail, Pegasus Mail ва ғайраҳо шуда метавонанд. Корбарии ҳар яки онҳо бо ҳам монанд аст, танҳо бо тарзи ҷӯркунӣ ва қайди суроғайи сандуқи почта фарқ мекунад.

Расми 4. Майдони кори почтаи электронии mail.ru

Расми 5. Майдони кори барномаи TheBat!

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба почтаи электронӣ маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Почтаи электронӣ барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Кадом намудҳои иттилоот бо почтаи электронӣ ирсол ва қабул карда мешаванд?

Гурӯҳи 3. Номгӯии барномаҳои корбарӣ бо почтаи электрониро номбар кунед.

Гурӯҳи 4. Ҷузъҳои қуттии почтавино номбар кунед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Технологияи корбарӣ бо почтаи электрониро амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Номи суроғи почтаи электронӣ аз ҷиҳати иборат аст?
2. Оё шумо суроғи почтаи электронӣ доред? Агар ҳа, пас дар кадом барнома?
3. Тарзи ҷавобгардони ба пайғомро бо почтаи электронӣ фаҳмонед.
4. Тарзи ирсол ва қабули почтаре бо яке аз барномаҳои почтаи электронӣ фаҳмонед.
5. Тарзи кор бо барномаи почтаи электронии Netscape Messenger-ро фаҳмонед.
6. Оид ба китоби суроғавии барномаи почтаи электронии Netscape Messenger маълумот диҳед.

ДАРСИ 18. МУОШИРАТИ ШАБАКАВИИ Рӯ БА Рӯ. ФАРҲАНГИ МУОШИРАТИ ШАБАКАВӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.19. Мафҳуми муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро донанд, намудҳои онҳоро, ки тавассути шабакаи Интернет ташкил карда мешаванд, тарзи истифодабарии онҳо ва фарҳанги муоширати шабакавино омӯзад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро омӯзанд;
- ✓ намудҳои муоширати шабакавии рӯ ба рӯ ва барномаҳои онҳоро донанд;
- ✓ тарзи истифодабарии барномаҳои муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро донанд;
- ✓ фарҳанги муоширати шабакавино омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Муоширати шабакавии рӯ ба рӯ. Фарҳанги муоширати шабакавӣ.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Почтаи электронӣ барои чӣ лозим аст?
- Сервер гуфта, чиро мефаҳманд?
- Оё ба мактубҳои почтаи электронӣ парвандаҳоро замима кардан имкон ҳаст?

Агар ҳа, пас чӣ тавр?

- Азназаргузарони сандуқи почтаи электрониро фаҳмонед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

1. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Абарматн чист?
2. Барномаи Netscape Messenger чӣ гуна барнома аст?
3. Оё мактубҳои ба суроғи почтаи электронии омадаро нест кардан мумкин аст?

4. Ҷустуҷӯи иттилоот дар шабакаи интернет чӣ тавр сурат мегирад?

5. Кадом браузерҳоро медонед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Оё шумо тавассути компютер дар шабакаи интернет бо шахси дигар муошират кардаед?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро батариқи суҳбат ва амалӣ шинос кардан бо муоширати шабакавии рӯ ба рӯ, номгӯи барномаҳои он ва фарҳанги муоширати шабакавӣ тавсия дода мешавад.

Мо бо почтаи электронӣ шинос шудем ва дидем, ки чӣ тавр мактубҳо ирсол ва қабул карда мешаванд, чӣ тавр парвандаҳо ба мактуб замима карда мешаванд. Шабакаи интернет имкони ташкили муоширати шабакавии Рӯ ба рӯ-ро дорад. Яке аз шаклҳои муоширати шабакавӣ **телеконфронс** мебошад, ки тарзи корбарӣ дар он бо тарзи корбарӣ бо почтаи электронӣ монанд аст. Фарқи телеконфронс аз почтаи электронӣ дар он аст, ки дар ин ҷо мубодилаи иттилооти байни корбарони шабака дар мавзӯи муайян баргузор мегардад. Ҳангоми муҳокимаи баъзе масъалаҳо дар шабака робитаи воқеӣ (ҳақиқӣ) барқарор намудан лозим меояд, ки онро бо забони IT речай OnLine (онлайн) ё муоширати «зинда» меноманд. Зухури шакли нави хизматрасонии шабакавӣ бо номи **ICQ (I Seek You - Ман тиро меҷӯям)** соли 1996 ба вуқӯъ пайваست, ки он дар воқеъ таҳаввулот дар соҳаи технологияи иттилоотии шабакавӣ ба ҳисоб мерафт. ICQ дар ҳақиқат имконият медиҳад, ки дӯстону шиносони худро ҳангоми муоширати онлайнӣ дар интернет бинед. Бо ICQ мафҳуми масофара фаромӯш кардан лозим аст, чунки вай дар як лаҳза шуморо метавонад бо шиносон ё шарикони қориатон дар вақти дилхоҳ ба нуктаи дилхоҳи олам бипайвандад, то шумо муоширати рӯ ба рӯи экранӣ бо истифода аз камераҳо дошта бошед.

Одобу ахлоқ аз ҷумлаи он категорияҳои зиндагӣ мебошанд, ки ҳанӯз аз овони тифлӣ, бо аллаи модар оғоз ёфта, дар муҳити оилавӣ тадриҷан ташаккул меёбад. Агар ҳангоми муошират меъёрҳои одитарини суҳбати байнихамдигарӣ риоя гардад, он гоҳ ҳулосаи ҳамсуҳбати калонсол он мешавад, ки фарзанд дар оила тарбияи хуб гирифтааст. Бо пайдоиши интернет тарзи нави муошират рӯи қор омадааст, ки онро **муоширати шабакавӣ** мегӯянд. Ин тарзи муошират имрӯз дар байни тамоми табақаҳои аҳолии рӯи Замин, хусусан наврасон ва ҷавонон, хеле маъмул ва машҳур буда, онҳо аз он ҳар лаҳза истифода мебаранд. Муоширатро тибқи одобу ахлоқи башарӣ ба роҳ мондан зарур аст, ки онро **фарҳанги муоширати шабакавӣ** меноманд. Фарҳанги муоширатро дар мавридҳои муоширати шабакавӣ қатъиян риоя бояд намуд.

IV. Қори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба муоширати шабакавии рӯ ба рӯ ва фарҳанги муоширати шабакавӣ маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара қорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Қори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Кадом барномаҳо барои ташкили муоширати шабакавии рӯ ба рӯ истифода мешаванд?

Гурӯҳи 3. Баъзе имкониятҳои барномаи ICQ-ро номбар кунед.

Гурӯҳи 4. Фарҳанги муоширати шабакавиرو фаҳмонед.

8. Чамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиккат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро, агар имкон бошад, ташкил намуда, амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

Саволҳо:

1. Мафҳуми муоширати зиндаро фаҳмонед.
2. Ҳангоми муошират дар шабака бояд кадом қоидаҳои фарҳангиро риоя кард?
3. Телеконфронс чист?
4. Тарзи муошират дар чатро фаҳмонед.

Супоришҳо:

1. Тарзи кор бо барномаи ICQ –ро фаҳмонед.
2. Оид ба имкониятҳои барномаи ICQ маълумот диҳед.

ДАРСИ 19. АМНИЯТИ ИТТИЛООТИИ ШАБАКАВӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.19. Масъалаи амнияти иттилоотии шабакавиرو донанд, технологияи ҳифзи иттилоот ва барномаҳои зидтвирусиرو омӯзад, тарзи истифодабарияшонро донанд ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ амнияти иттилоотии шабакавиرو омӯзанд ва донанд;
- ✓ ҳифзи иттилоотро донанд;
- ✓ барномаҳои зидтвирусиرو донанд;
- ✓ ҷалбишгарони шабакавиру омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Амнияти иттилоотии шабакавӣ. Ҳифзи иттилоот. Барномаҳои зидтвирусӣ.

5. Воситаҳои ағъӣ. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овежаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Муоширати зинда гуфта, дар шабака чиро мефаҳманд?
- Барномаи ICQ барои чӣ лозим аст?
- Фарҳанги муоширати шабакавиру фаҳмонед.
- Имкониятҳои барномаи ICQ-ро номбар кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

1. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Барномаи Rambler барои чӣ лозим аст?
2. Сохтори шабакаи компютерӣ аз ҷиҳати иборат аст?
3. Почтаи электронӣ чист?
4. Забони HTML барои чӣ лозим аст?
5. Мафҳуми абарпайвандро фаҳмонед.

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо парвандаҳои дар барномаи Word сохтаи худро ҳифз кардаед?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро тариқи суҳбат ва амалӣ шинос кардан бо амнияти иттилоотии шабакавӣ ва ҳифзи иттилоот тавсия дода мешавад.

Амнияти иттилоотии шабакавӣ масъалаи хело муҳим буда, оид ба он дар китоби дарсӣ мавод оварда шудаанд. Омӯзгори фаннӣ иловатан ба хонандагон метавонад маълумотҳои зеринро расонад. Амнияти иттилоотии шабакавии раванди маълумот ногузир буда, ба ҳамгироии ин муҳит оварда мерасонад, то мушкилиҳо оид ба ҳифзи иттилоот ҳал карда шаванд, бо дар назардошти маҷмӯи шароити имрӯза гардиши иттилоот, эҷод ва истифодаи захираҳои иттилоотӣ дар муҳити иттилоотӣ бошад. Маълумоти амният маҷмӯи шароит, воситаҳо ва усулҳо дар асоси системаҳои компютерӣ барои ташкил ва истифодаи омилҳои иттилооти захираҳо мебошад. Таҳдидҳои иттилоотӣ – комплексе, ки ба фаъолияти муҳити иттилоотӣ, маълумоти зикршуда таҳдид эҷод мекунад. Вазифаҳои амнияти иттилоотӣ ҳифзи манфиатҳои таъмини амният ва ҷомеаи инсонӣ буда, маълумоти боэътимод ва пурраро оид ба ҳифзи ҳукукии шахс ва ҷомеа дар тайёр намудан, паҳн ва истифодаи иттилоот аст.

Ҳифзи иттилоот ё амнияти онро таъмин намудан, донишҳои махсуси касбиро талаб мекунад. Илми махсусе, ки методҳои ҳифзкунии иттилоот ва амнияти иттилоотиро меомӯзад, **криптография** ном дорад. Истифодабаранда бояд маҳзани иттилоотии худро аз ҳар гуна ноҷуриҳо ҳифз карда тавонад.

Барои аз вирусҳои компютерӣ ҳифз намудани таъминоти барномавӣ санадҳои иттилоотӣ барномаҳои махсуси зидтвируси сохта шудаанд, ки онҳо вирусҳоро ёфта, намудашонро муайян карда, гирдаву парвандаҳои сироятёфтаре «табобат» менамоянд. Номгӯии чунин барномаҳо зиёданд, аз ҷумла Касперский, ДокторВеб, NOD32, Аваст, Дар ҳар компютери корӣ бояд ақаллан як барномаи зидтвируси насб шуда бошад ва дар ҳолати корӣ қарор дошта бошад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба амнияти иттилоотии шабакавӣ ва ҳифзи иттилоот маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мафҳуми амнияти иттилоотии шабакавиро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Криптография чист?

Гурӯҳи 3. Маънии вирусҳои компютериро фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Барномаҳои зидтвирусиро номбар кунед ва тарзи истифодабарии якеашро фаҳмонед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузори менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Барномаҳои болоишгарон кадомҳоянд?
2. Вазифаи барномаи файрвол аз ҷиҳати иборат аст?
3. Спам гуфта чиро мефаҳманд?
4. Чорабиниҳо оид ба ҳифзи иттилоотро номбар кунед.
5. Тарзи истифодабарии барномаи брендмауэрро фаҳмонед.
6. Оид ба имкониятҳои ягон барномаи зиддивирӯсӣ маълумот диҳед.

ДАРСИ 20. САФҲАИ ИНТЕРНЕТӢ - СОМОНА -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.20. Мафҳуми сомонаро донед, намудҳои сомонаро донед, талаботҳо оид ба сохтани сомонаҳоро омӯзад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ сомонаро омӯзанд;
- ✓ намудҳои сомонаро донанд;
- ✓ талабот оид ба сохтани сомонаро донанд.

4. Барномаи дарс. Сафҳаи интернетӣ – сомона, намудҳои сомона.

5. **Воситаҳои аёни.** Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. **Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ).** Саволҷавоб тавассути блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Брендмауэр ва файрворлҳоро номбар кунед.
- Чӣ тавр иттилоотро аз спам ҳимоя мекунад?
- Барномаҳои зиддивирӯсӣ барои чӣ лозиманд?
- Криптография чист?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҳустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Почтаи электронӣ чист?
2. Чӣ тавр бояд дар шабака муошират кард?
3. Абарматнҳо барои чӣ лозиманд?
4. Мошинҳои ҳустуҷӯӣ иттилоотро номбар кунед.

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо аз сомонаҳо истифода кардаед? Чӣ тавр?

III. Шиносоӣ бо мазмунӣ мавзӯӣ. Хонандагонро тариқи суҳбат ва амалӣ шинос кардан бо сафҳаи интернетӣ (сомона) ва намудҳои сомона тавсия дода мешавад.

Тавре пештар шинос шуда будем, маҷмӯи веб-сафҳаҳои ба як мавзӯӣ бахшидашударо ифода мекард. Ин мафҳум асосан ҳамрадифи калимаи англисии *site* (сайт) буда, маънои аслиаш мавзеи (макони) зист аст. Сомона ҳамчун вебсафҳаи алоҳида метавонад ҳамагӣ аз як сафҳачаи одии матнӣ иборат бошад ё ҳамагӣ як расмро дарбар гирад ва ё ҳамчун сохтори мураккаби барномавӣ аз садҳо ва ҳазорҳо вебсафҳаҳои ба ҳам алоқаманд иборат бошад, ки бо истифода аз истинодҳо байни ин сафҳаҳо дар интернет сайри иттилоотӣ кардан мумкин аст. Талаботи асосӣ дар сохтани сомонаҳо хонданбобу дилкаш эҷод шудани онҳо ба ҳисоб меравад. Барои ҳамин ҳам ҳангоми сохтани сомонаҳо бештар аз хизматрасонии мутахассисони касбӣ истифода мебаранд. Онҳоро шартан ба чунин гурӯҳҳо ҷудо мекунад:

- сомонаҳои хусусӣ;

- сомонаҳои иттиҳодиявӣ;
- сомонаҳои захираҳои иттилоотӣ;
- сомонаҳои хидматӣ.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба мафҳуми сомона маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Сомона барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Кадом талабот ҳангоми сохтани сомона ба ҳисоб гирифта мешаванд?

Гурӯҳи 3. Намудҳои сомонаҳоро номбар кунед.

Гурӯҳи 4. Сомона аз кадом калима гирифта шудааст?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Технологияи корбарӣ бо сомонаҳоро амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Сомонаҳои хусусиро фаҳмонед.
2. Сомонаҳои захираҳои иттилоотиро фаҳмонед.
3. Мақсади ба намудҳо ҷудо кардани сомонаҳоро дар чӣ мебинед?
4. Қоидаи сомонаро ба ёд оред.
5. Тарзи кор бо ягон сомонаро фаҳмонед.
6. Оид ба намудҳои сомонаи хусусӣ маълумот диҳед.

ДАРСИ 21. АСОСҲОИ ЗАБОНИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.21. Асосҳои забони HTML -ро донанд, донишҳои доштаи худро оид ба ин забон баланд бардошта, мустақкам намояд ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ абарматнҳоро омӯзанд;
- ✓ тегҳои HTML -ро донанд;
- ✓ тарзи навишти хосиятҳои тегҳои HTML -ро донанд;
- ✓ мафҳумҳои контейнер ва ҷузъро донанд.

4. Барномаи дарс. Асосҳои забони HTML.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Сомонаҳо ба кадом гурӯҳҳо ҷудо мешаванд?
- Амнияти иттилоотии шабакавино фаҳмонед.
- Кадом барномаҳои зиддивирӯсиро медонед?
- Талаботи оид ба сохтани сомонаҳоро номбар кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Доир ба забони HTML чӣ ҳақиқат ва ҳақиқат?
2. Фарҳанги муошират дар шабакаро фаҳмонед.
3. Кадом гурӯҳи компютерҳо медонанд?
4. Сомонаи Google барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интихобӣ ва ҷӯш гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши ҷӯш интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Сомонаҳо чӣ тавр месозанд?

III. Шиносоӣ бо мазмун мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат шинос кардан бо асосҳои забони HTML, абарматн ва абарпайванд тавсия дода мешавад.

Хонандагон пештар каме бо забони HTML, мафҳумҳои абарматн ва абарпайванд шинос шуда буданд. Бо мақсади корбарӣ дар шабакаи интернет сомонаҳо коркард менамоянд. Барои коркарди сомонаҳо низ аз забонҳои гуногуни сомонасозӣ истифода мекунанд. HTML (Hypertext Markup Language) забони компютериест, ки барои сохтани Web-саҳифаҳо офарида шудааст. Он саҳифаҳо ҳар касе, ки ба ӯ интернет дастрас аст, тамошо карда метавонад. Ин забон аз ҷиҳати имкониятҳояш пурқувват ва барои омӯзиш нисбатан сода аст. HTML таҳти роҳбарии ташкилоти W3C мунтазам зери танқид қарор дорад, ки ин гавари инкишофи ин забон ва мутобиқсавии он ба дархосту талаботҳои истифодабарандагонии Интернет, ки миқдорашон сол аз сол меафзояд, мебошад. Албатта веб-саҳифаҳо бо забонҳои гуногуни барномасозӣ сохтан мумкин ва яке аз чунин забонҳо забони барномасозии HTML мебошад, ки имкониятҳои гуногуни сохтани веб-саҳифаҳо дорад. Яъне бо истифодабарии ин забон ҳам гузоштани матн гуногун, расмҳои гуногун, маълумотҳои овозӣ, видеоӣ, ҷадвал ва умуман ҳамаи намуди иттилоотро ворид кардан мумкин аст. Умуман, барои сохтани сомонаҳо забони HTML хеле мувофиқ мебошад.

Абарматн (гиперматн) – нишонаест, ки ба воситаи он аз дохили як ҳуҷҷат якбора ба як ё якчанд ҳуҷҷати дигар (парвандаҳои матнӣ ё иттилооти дигари намудҳои гуногундошта) алоқа барқарор карда мешавад. Яке аз хосиятҳои асосии WWW истифодаи абарматнҳо ба ҳисоб меравад. Абарматнро аз матн одӣ ба осонӣ фарқ кардан мумкин аст, чунки ҳангоми ба болои он овардани акрабаки “муш”, вай шакли махсусро (панҷаи даст) мегирад. Пас аз паҳши тугмаи чапи муш, идоракунӣ ба қисми дигари ҳамин ҳуҷҷат ё ба ҳуҷҷати дигари компютери мазкур ва ё ҳатто ба ҳуҷҷатҳои компютерҳои дигари ба шабакаи интернет пайвастбуда, ки ба ин матн ягон алоқамандие доранд, ба амал меояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба асосҳои забони HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаққамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Забони HTML барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Тегҳои забони HTML –ро фаҳмонед.

Гуруҳи 3. Абарматн аз матни одӣ бо чӣ фарқ мекунад?

Гуруҳи 4. Санади абарматнӣ чист?

8. Чамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Асосҳои забони HTML –ро амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Асосҳои забони HTML -ро фаҳмонед.
2. Бо истифода аз забони HTML кадом намуди сомонаҳоро сохтан имкон аст?
3. Боз кадом забонҳои сомонасозиро медонед?
4. Роҳҳои сохтани санадҳои абарматниро номбар кунед.
5. Тарзи навиштани тегҳоро дар забони HTML фаҳмонед.
6. Тарзи сохтани абарматнҳоро дар забони HTML фаҳмонед.

ДАРСИ 22. СОХТОРИ САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.22. Сохтори санади HTML -ро донанд, тегҳоро донанд ва навишта тавонад, дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ санади HTML омӯзанд;
- ✓ сохтори санади HTML -ро донанд;
- ✓ хосиятҳои тани санади HTML -ро донанд.

4. Барномаи дарс. Сохтори санади HTML ва хосиятҳои тани санад.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Забони HTML барои чӣ лозим аст?
- Тег дар забони HTML чист?
- Кадом забонҳои сомонасозиро медонед?
- Мафҳуми санади абарматниро фаҳмонед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Барномаи Rambler барои чӣ лозим аст?
2. Сомона чист?
3. Вирусҳои компютери фаҳмонед.
4. Шабакаи компютерӣ чист?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) чамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Забони HTML аз ҷиҳати иборат аст?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро тариқи суҳбат шинос кардан бо сохтори санади забони HTML ва тани санад тавсия дода мешавад.

Асоси санади HTML –ро сохтори он мебозад. Теги аз ҳама асосии санади HTML теги оғози кор - **<HTML>** мебошад. Теги мазкур ҳама вақт дар сатри аввали санад навишта шуда, дар сатри охирони он ҳатман теги анҷоми кор - **</HTML>** амали санадро ҷамъбаст менамояд. Санади HTML аз ду қисм иборат аст: **сарлавҳа (head)** ва **тан (body)**. Ҳангоми сохтани санад, баъзе ҷузъҳои онро тавзеҳ (шарҳу эзоҳ) додан мумкин аст. Барои ин кифоя аст, ки иттилооти тавзеҳӣ дар дохили аломатҳои **<!--тавзеҳ-->** ҷойгир карда шавад. Сарлавҳаи санад бо теги **<HEAD>** кушода шуда, одатан он баъди теги **<HTML>** меояд ва теги анҷоми сарлавҳа **</HEAD>** ба охир мерасад. Дар бисёр мавридҳо сарлавҳаи санад ҷуфти тегҳои **<TITLE>** ва **</TITLE>** -ро дар бар мегирад, ки тавассути онҳо номи санад зикр карда мешавад.

Дар қиёс бо сарлавҳа, тани санад ҷузъи ҳатмии санади абарматнӣ ба ҳисоб меравад. Тани санад дар байни тегҳои **<BODY>** ва **</BODY>** ҷойгир шуда, тамоми ҷузъҳои дигари санадро дарбар мегирад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба сохтори санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Санади HTML барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Тегҳои санади HTML-ро номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Чӣ тавр номи санад зикр карда мешавад?

Гурӯҳи 4. Қисмҳои санади HTML-ро номбар кунед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиккат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Сохтори санади HTML –ро амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Теги сарлавҳаи санади HTML -ро фаҳмонед.
2. Теги тани санади HTML -ро фаҳмонед.
3. Хосиятҳои тани санади HTML –ро номбар кунед.
4. Тегҳои **<TITLE>** ва **</TITLE>** кадом вазифаро иҷро мекунанд?
5. Тарзи навиштани тегҳои оғоз ва анҷоми корро дар санади HTML фаҳмонед.
6. Тарзи навиштани тегҳои сарлавҳа ва тани санади HTML фаҳмонед.

ДАРСИ 23. ОРОИШИ РАНГИИ САНАД ДАР HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.23. Ороишдиҳии рангаи санади HTML, номи рангҳоро донад, навишта тавонад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ ороиши санадро дар HTML омӯзанд;

- ✓ рангҳо ва ному рақамгузориашонро дар санади HTML донанд;
- ✓ модели ранггузории RGB-ро дар санади HTML донанд;
- ✓ WEB-палитраҳоро донанд.

4. Барномаи дарс. Ороишдиҳии рангаи санади дар HTML, ном ва рақами рангҳо.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Сохтори санад дар HTML аз чӣҳо иборат аст?
- Тегҳои оғоз ва анҷомро дар забони HTML нависед.
- Тегҳои сарлавҳаи санади HTML-ро нависед.
- Тегҳои тани санади HTML-ро нависед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Забони HTML барои чӣ лозим аст?
2. Абарпайванд чист?
3. Браузерҳоро номбар кунед.
4. Барномаҳои зидтвируси кадомҳоянд?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо рангҳоро барои ороишдиҳии матнҳо ва тасвирҳо истифода мебаред?

III. Шиносоӣ бо мазмунӣ мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат шинос кардан бо рангҳо, рақамҳои онҳо ва ороишдиҳии рангии санади HTML тавсия дода мешавад.

Санадҳои абарматниро мувофиқи завуқ шавқи офарандагони онҳо ороиш додан мумкин аст. Умуман муайянкунии ранги қисмҳои таркибии санад яке аз қадамҳои аввалин дар эҷоди ҳуди санад мебошад. Рангҳо ё бо ёрии номашон (масалан, black - сиёҳ) ва ё ба воситаи рамзашон (масалан, #C0C0C0 - рақамҳои шонздаҳӣ) дода мешаванд. Интихоби рамзи ранг тавассути модели RGB (red, green, blue) амалӣ гардонида мешавад. Қайд кардан лозим аст, ки дар навишти рамзҳои шонздаҳии рангҳо ҳарфҳои хурду калони латинӣ ҳаммаъно мебошанд. Масалан, рамзҳои #00AF00 ва #00af00 баробарқувваанд. Тартибдиҳандаи вебсанад (Web-санад) бояд доимо дар хотир дорад, ки маҳсули эҷоднамудаи онро монитори на ҳамаи компютерҳо метавонанд якзайл инъикос намоянд. Масалан, имконияти монитори баъзе компютерҳо ҳангоми истифодаи модели RGB маҳдуд аст, онҳо на ҳамаи тобиши рангҳоро коркард ва инъикос карда метавонанд. Web-палитра барои рангҳои сурх, кабуд ва сабз 6 хелӣ тобиш месозад, ки дар натиҷа ($6 \times 6 \times 6 = 6^3$) 216 ранги гуногун ҳосил мешавад. Инчунин санадҳоро бо ёрии сархатҳо ороиш медиҳанд. Барои беҳтар ифода намудани матни санад ва то дараҷае бартараф кардани норасоии қайдшуда, бо ёрии теги <P> матни санадро ба абзатсҳо ҷудо мекунанд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо дар хусуси бо рангҳо ороишдиҳии санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Рангҳо дар санади HTML барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Номи рангҳоро бо рақамашон номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Модели рангҳои RGB –ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Гузоштани сархатро дар санади HTML фаҳмонед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиккат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ороишдиҳии рангии санади HTML –ро фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволҳо ва супориш:

1. Мураббаъранг гуфта чиро мефаҳманд?
2. Хатҳои уфуқӣ ва тарзи гузоштани онҳо фаҳмонед.
3. Тегҳои **
** ва **<NOBR>** -ро дар санади HTML фаҳмонед.
4. Хосиятҳои тегҳои **<HR>** -ро номбар кунед.
5. Хосиятҳои **ALIGN**-ро дар санади HTML фаҳмонед.

ДАРСИ 24. ФОРМАТБАНДИИ САНАД ДАР HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.24. Форматбандии санад дар HTML -ро донанд, намудҳои форматбандиро омӯзад, дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ форматбандии санад дар HTML –ро омӯзанд;
- ✓ сабки мантиқии форматбандиро дар HTML донанд;
- ✓ сабки ҷисмии форматбандиро дар HTML донанд;
- ✓ матни пешформатро донанд.

4. Барномаи дарс. Форматбандии санад дар HTML ва намудҳои он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овозаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб тавассути блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Рангоришдиҳии санад дар HTML-ро фаҳмонед.
- Рамзи рангҳоро дар забони HTML нависед.
- Маънои **RGB** чист?
- Тегҳои сархатро дар санади HTML нависед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вуҷуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Мошинҳои ҷустуҷӯи иттилоот кадомҳоянд?
2. Вазифаи теги **<TITLE>** ва **</TITLE>** -ро фаҳмонед.
3. Фарқи абарматн аз матн одиро фаҳмонед.
4. Сомонаҳоро ба кадом намудҳо ҷудо мекунад?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъбааст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) чамъбааст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо матнҳоро форматбандӣ кардаед?

III. Шиносӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро тариқи суҳбат шинос кардан бо форматбандии санад дар HTML ва намудҳои он тавсия дода мешавад.

Забони нишонагузори HTML имконият медиҳад, ки муҳтавои санади абарматнӣ ҳам бо сабки мантиқӣ (logical) ва ҳам ҷисмӣ (physical) форматбандӣ карда шавад. Тавассути форматбандии мантиқӣ таъйиноти қисми матни додашуда муайян карда мешавад. Форматбандии ҷисмӣ бошад, намуди зоҳирии қисми матнро комилан мушаххас мегардонад. Аз ин рӯ, беҳтар он аст, ки ҳангоми санадсозӣ ба сабки мантиқӣ афзалият дода шавад. Бинобар он, сабки форматбандии мантиқии матн дар тамоми ҳолатҳо имконият медиҳад, ки барномаи инъикоси санад ба ҷудокунии қисмҳои алоҳидаи матн мусоидат намояд ва сохтори санад барои хонанда фаҳмо бошад (зуҳури ҳарфҳо **ғафс**, *каҷ*, ба зераш хат кашида). Забони HTML ба муаллифи санад имконияти баргузидани ҳуруфи муносиб, андоза, ранг ва тарзҳои зоҳиршавии онро пешниҳод менамояд. Ҳамаи ин имкониятҳои тасвири матни санадро тегҳои форматбандии ҷисмӣ дастрас менамоянд. Амали ин тегҳо ба ҳамаи он аломатҳои таъсир мекунанд, ки онҳо дар байни ҷуфти тегҳои оғоз ва анҷом ҷойгир шудаанд. Ба ғайр аз тегҳои номбаршуда дар санади HTML метавонад теги **** мавриди истифода қарор дода шавад, ки бо ёрии он бевосита навъ, андоза ва ранги ҳуруфро муайян кардан мумкин аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба форматбандии санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Форматбандии санади HTML-ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Намудҳои форматбандии санади HTML-ро номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Теги **** барои чӣ истифода бурда мешавад?

Гурӯҳи 4. Хосияти **COLOR** барои чӣ хизмат мерасонад ва бо кадом теги санад истифода карда мешавад?

8. Чамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузори менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Форматбандии санади HTML-ро амалан нишон диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Хосияти **SIZE** барои чӣ хизмат мерасонад ва бо кадом теги санад истифода карда мешавад?

2. Хосияти **FACE** барои чӣ хизмат мерасонад ва бо кадом теги санад истифода карда мешавад?

3. Бо истифода аз кадом тегҳо матн дар санади HTML дар шакли ғафс ва қач зуҳур мешавад?
4. Бо истифода аз кадом тег матн дар санади HTML дар шакли индекси поёни зуҳур мешавад?
5. Формулаи рангаи кислотаи сулфат H_2SO_4 –ро бо истифода аз тегҳои санади HTML дар экран инъикос кунед.
6. Ифодаи рангаи $a_1x^3 - a_2x^2$ -ро бо истифода аз тегҳои санади HTML дар экран инъикос кунед.

ДАРСИ 25. ГРАФИКҲО ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.25. Графикҳо дар санади HTML ва ороишдиҳии санадро бо истифода аз тасвирҳо донад, теги иловакунии графика ба санадро омӯзад, дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ графикаҳоро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ тасвирҳои ба санади HTML иловашавандаро донанд;
- ✓ теги иловакунии графика ба санадро омӯзанд;
- ✓ ҳосиятҳо ва қиматҳои теги иловакунии графика ба санадро донанд.

4. Барномаи дарс. Графикҳо дар санади HTML ва теги илова намудани он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Теги ҳуруфро дар санади HTML номбар кунед.
- Тарзи гузоштани ранги ҳуруфро дар санади HTML фаҳмонед.
- Тарзи инъикоси матни хатзадаро дар санади HTML фаҳмонед.
- Бо истифода аз кадом тегҳо матнро дар санади HTML дар намуди дараҷа ва индекс менависанд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Баъзе тегҳои санади HTML-ро номбар кунед.
2. Вазифаи теги **<I>** ва **</I>** -ро фаҳмонед.
3. Гурӯҳи компютерҳои калон ва хурдро номбар кунед.
4. Дастгоҳи адаптери шабакавӣ барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо ба матнҳо графика ва тасвирҳоро илова кардаед?

III. Шиносоӣ бо мазмунӣ мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат ва амалан шинос кардан бо графика ва тасвирҳо дар санади HTML ва намудҳои он тавсия дода мешавад.

Ин ҷо зери мафҳуми графика ҳама намуди тасвирҳо дар назар дошта мешаванд. То ҳол мо бо иттилооти матнӣ дар санади HTML сарукар доштем ва омӯхтем. Графикаро низ ба санади HTML илова кардан мумкин аст. Вале дар назар бояд дошт, ки иттилооти графикӣ нисбат ба матнӣ дар шабака бо суръати сусттар паҳн мегардад. Зеро парвандаҳои графикдор нисбатан суст дастрас мешаванд. Аз ин рӯ, тавсия дода мешавад, ки дар санад тасвирҳои андозаашон хурдтар ҷойгир карда шаванд.

Истифодаи расму намоишҳо метавонад санади HTML-ро ҷолиб ва шавқовар гардонад. Онҳо ба санад на танҳо ҳусну зебогӣ мебахшанд, балки мазмунӣ онро зудтар ва беҳтар ба хонанда мерсонанд. Барои ба санади HTML ҷойгир намудани тасвир (графика) аз теги **** ва хосиятҳои он истифода мебаранд. Хосиятҳо ва қиматҳои он дар ҷадвали китоби дарсӣ оварда шудааст.

Андозаи қисми зиёди ҷузъҳои Web-сафҳаҳо, ба мисли тасвирҳо, ҷадвалҳо ва ғайра, ба таври нисбӣ (бо фоиз аз андозаи равзанаи браузер) муайян кардан мумкин аст. Қиматҳои хосияти **ALIGN** бошанд, имкон медиҳанд, ки ҷойгузори тасвир нисбат ба матни санад муайян карда шавад.

Тарзи ҷойгиркунии графикаро дар санади HTML бо мисолҳо амалан фаҳмонед.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба ҷойгиркунии тасвирҳо дар санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара қорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, ҷавобҳои онҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Графика гуфта чӣ ҳоро дар санади HTML дар назар доранд.

Гурӯҳи 2. Кадом тег барои дар санади HTML ҷойгир намудани тасвир истифода карда мешавад?

Гурӯҳи 3. Хосияти **SRC**-и теги **** барои чӣ истифода бурда мешавад?

Гурӯҳи 4. Қимати **MIDDLE**-и хосияти **ALIGN** барои чӣ хизмат мерасонад?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ҷойгиркунии графикаро дар санади HTML амалан нишон диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳо муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Қимати **TOP**-и хосияти **ALIGN** барои чӣ хизмат мерасонад?
2. Кадом тег барои ҷойгиркунии графика дар санади HTML истифода карда мешавад?
3. Чӣ тавр тасвирро дар тарафи чапи равзанаи браузер ҷойгир мекунанд?
4. Хосияти **ALT**-и теги **** барои чӣ истифода бурда мешавад?
5. Бо истифода аз кадом хосият ғафсии қорҷӯбаи атрофи тасвирро бо пикселҳо муайян менамоянд?
6. Номи мактабатонро бо истифода аз тегҳои санади HTML дар қисми чапи экран ва расмашро дар қисми ростии экран равзанаи браузер инъикос кунед.
7. Тасвирро бо истифода аз тегҳои санади HTML дар экран бо ғафсии қорҷӯбаҳои гуногун инъикос кунед.

ДАРСИ 26. АБАРПАЙВАНДҲО ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.26. Абарпайвандҳо дар санади HTML ва теги онҳо донад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ абарпайвандхоро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ теги иловакунии абарпайвандхоро дар санади HTML донанд;
- ✓ нишонаҳои матнӣ ва графикиро дар абарпайвандҳо омӯзанд;
- ✓ *URL*-и мутлақ ва нисбиро донанд.

4. Барномаи дарс. Абарпайвандҳо дар санади HTML ва теги он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Теги иловакунии графикро дар санади HTML номбар кунед.
- Тарзи гузоштани ғарбии чорчӯбаҳои тасвирро дар санади HTML фаҳмонед.
- Қимати **BOTTOM** дар хосияти **ALIGN** барои чӣ хизмат мерасонад?
- Хосиятҳои теги **** -ро номбар кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти сустҷуд ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Бо истифода аз кадом тег матн одиро ба санади HTML илова мекунанд?
2. Амнияти иттилоотии шабакавино фаҳмонед.
3. Чӣ тавр куттии почтаи электрониро аз спамҳо ҳифз мекунанд?
4. Барномаи **ICQ** барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо дар матнҳои барномаҳои EXCEL ё WORD аз абарпайвандҳо истифода кардаед?

III. Шиносоӣ бо мазмун мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат ва амалан шинос кардан бо абарпайвандҳо дар санади HTML ва теги он тавсия дода мешавад.

Бо мафҳуми абарпайванд (абарматн) хонандагон дар мавзӯҳои пештар шинос шуда буданд ва фарқашро аз матн одӣ фаҳмида буданд. Гарчанде дар таркиби санади HTML ҷузъҳои тамоман гуногун вучуд дошта тавонанд ҳам, асоси WWW-ро **пайвандҳои абарматнӣ (абарпайвандҳо)** ташкил медиҳанд. Барои пайвандсозии абарматнӣ ҷуфти тегҳои **<A>...** хизмат мерасонанд. Аломат, калима, ифода, қисми матн, расм ё объекти дилхоҳи дигар, ки дар байни ин ду тег ҷойгир шудааст, дар равзанаи браузер ҳамчун абарпайванд шинохта мешавад.

Нишонаҳои матнӣ, яъне қисмҳои матне, ки ҳамчун пайванд ба кайд гирифта шудаанд, аз рӯи намуди зоҳирии худ аз матнҳои дигар ягон фарқе надоранд.

Нишонаҳои графикӣ, яъне расмпайвандҳо, дар чорчӯбаи ҳамранги нишонаҳои матнӣ гирифта мешаванд. Тавре медонем, **URL** мавқеи ҷойгиршавии объектро дар шабакаи саросарӣ якқимата муайян менамуд. **URL-и мутлақ ва нисбӣ мешавад. URL-и нисбӣ** мавқеи ҷойгиршавии захираро, ки абарпайванд ба он истинод овардааст, нисбат ба **URL-и санади** қорӣ муайян мекунанд.

Тарзи истифодабарии абарпайвандро дар санади HTML бо мисолҳо дар амал фаҳмонед.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба истифодабарии абарпайванд дар санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара қорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Абарпайванд дар санади HTML чист?

Гурӯҳи 2. Дар байни тегҳои оғоз ва анҷоми абарпайванд санади HTML чӣ қорро ҷойгир намудан мумкин аст?

Гурӯҳи 3. *URL* чанд хел мешавад?

Гурӯҳи 4. Нишонаҳои матнӣ барои ҷӣ хизмат мерасонанд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузори менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Итифодабарии абарпайвандро дар санади HTML амалан нишон диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Абарпайванд аз матни одӣ бо ҷӣ фарқ мекунад?
2. Кадом тег барои гузоштани абарпайванд дар санади HTML истифода карда мешавад?
3. Ҷӣ тавр *URL*-ро дар байни тегҳои абарпайванд истифода мебаранд?
4. Нишонаҳои графикӣ барои ҷӣ лозиманд?
5. Ҷузъи *сурогаи гиреҳ* дар таъйиноти *URL* ҷиро муайян менамояд?
6. Тарзи истифодабарии теги абарпайвандро дар санади HTML нишон диҳед.
7. Фармони пайваст шудан ба қуттии почтаи электрониро бо истифода аз абарпайванд нависед.

ДАРСИ 27. РҶЙХАТҶО ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.27. Рӯйхатҳоро дар санади HTML, намудҳо ва тегҳои онҳоро донанд ва дар амал истифода бурда тавонанд.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ мафҳуми рӯйхатро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ намудҳои рӯйхатҳоро дар санади HTML донанд;
- ✓ тегҳои иловакунии рӯйхатҳоро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ ҳосияти компактро *COMPACT* донанд.

4. Барномаи дарс. Рӯйхатҳо ва намудҳои онҳо дар санади HTML ва тегҳои онҳо.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Теги абарпайвандро дар санади HTML номбар кунед.
- Ҷузъи *парванда* дар таъйиноти *URL* ҷиро муайян менамояд?
- Нишонаҳои матнӣ ро фаҳмонед.
- Нишонаҳои графикиро фаҳмонед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузори. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Мафҳуми муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро фаҳмонед.
2. Шабакаи компютерӣ чист?
3. Теги иловакунии графикаро ба санади HTML номбар кунед.
4. Барномаи **GOOGLE** барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо дар дигар барномаҳо рӯйхатҳоро кардаед?

III. Шиносӣ бо мазмун мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат ва амалан шинос кардан бо рӯйхатҳо ва намудҳои онҳо, тегҳои онҳо дар санади HTML тавсия дода мешавад.

Стандартҳои HTML тегҳои се намуди рӯйхатҳоро дар бар мегиранд: рақамнок, нишондор ва таърифҳо. Рӯйхатҳо ва ҷузъҳои онҳо узви блокӣ ба ҳисоб мераванд. Аз **рӯйхатҳои рақамнок** одатан вақте истифода мебаранд, ки агар тартиби хориҷкунии ҷузъҳои рӯйхат муҳим бошад. Браузер ба таври худкор ва аз рӯйи тартиби муайян ҷузъҳои рӯйхатро рақамгузорӣ мекунад. Тамоми рӯйхати рақамнок дар байни ҷуфти тегҳои **** ва **** ҷойгузорӣ шуда, ҳар як ҷузъи алоҳидаи он бошад, дар байни тегҳои **** ва **** (теги анҷоми **** ҳатмӣ нест) ҷойгир карда мешавад.

Рӯйхатҳои нишондор барои танзими маҷмӯи ҷузъҳои истифода мешаванд, ки дар онҳо тартиби ҷойгузориашон он қадар муҳим нест. Рӯйхатҳои нишондор бо теги **** оғоз ёфта, бо теги **** ба анҷом мерасанд. **Рӯйхати таърифҳо** бо теги **<DL>** оғоз ёфта, бо теги **</DL>** ба анҷом мерасад. Ин намуди рӯйхат барои сохтани номгӯи мафҳумҳо ва таърифи (тасвири) онҳо, яъне қоидаи навъи «мафҳум»-«таъриф», хизмат мерасонад. Рӯйхати дилхоҳ метавонад дар дохили рӯйхати дигар ҷойгир шуда, қисми он ё тобеи он бошад. Рӯйхатҳои дохили ҳамдигарро рӯйхатҳои таркибӣ ё мураккаб, рӯйхатҳои тобеъро зеррӯйхат ё рӯйхатти дохилӣ, рӯйхатҳои дарбаргирандаи дигар рӯйхатҳоро рӯйхатҳои берунӣ меноманд.

Тарзи истифодабарии рӯйхатҳоро дар санади HTML бо мисолҳо амалан фаҳмонед.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба рӯйхатҳо дар санади HTML ва намудҳои он маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Рӯйхат дар санади HTML чист?

Гурӯҳи 2. Рӯйхатҳо дар санади HTML чанд намуд мешаванд?

Гурӯҳи 3. Маънои рӯйхатҳои таркибиро фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Теги рӯйхати таърифҳоро нависед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Истифодабарии рӯйхатҳоро дар санади HTML амалан нишон диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Рӯйхатҳоро дар санади HTML барои ҷӣ истифода мебаранд?
2. Таърифҳо ва мафҳумҳо дар рӯйхати таърифҳо бо кадом тегҳо оғоз меёбанд?
3. Хосияти *TYPE* дар рӯйхати нишондор кадом вазифаро иҷро мекунад?
4. Тегҳои ** ва ** дар теги рӯйхатҳои рақамнок барои ҷӣ лозиманд?
5. Рӯйхати рақамнокро дар санади HTML тартиб диҳед.
6. Рӯйхатҳои таркибиро дар санади HTML тартиб диҳед.

ДАРСИ 28. ҶАДВАЛҲО ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.28. Ҷадвалҳоро дар санади HTML бо истифода аз тегҳояш сохта тавонад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ ҷадвалро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ ҷадвалсозиро бо истифода аз тегаш дар санади HTML донанд;
- ✓ ҷузъҳои ҷадвалро бо тегҳояшон дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ тарзи пуркунии ҷадвалро донанд.

4. Барномаи дарс. Ҷадвалҳо ва ҷузъҳои онҳо дар санади HTML ва тегҳои онҳо, ҷадвалсозӣ.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Хосияти *START* дар рӯйхати рақамдор кадом вазифаро иҷро мекунад?
- Хосияти *TYPE* дар рӯйхати рақамдор кадом вазифаро иҷро мекунад?
- Қиматҳои имконпазири хосияти *TYPE*-ро дар рӯйхати рақамдор ва нишондор номбар кунед.
- Оё “мафҳум” аз “таъриф” дар рӯйхати таърифҳо аз ҳамдигар фарқ мекунад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Тегҳо дар санади HTML кадом нақшро бозӣ мекунанд?
2. Шабакаи интернет ва корбарӣ дар онро фаҳмонед.
3. Фанни технологияҳои иттилоотӣ чиро меомӯзад?
4. Фанни технологияҳои иттилоотӣ аз кадом бахшҳо иборат аст?
5. Барномаи *ieexplore.exe* барои ҷӣ лозим аст?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Оё шумо дар барнома EXCEL ҷадвалҳоро тартиб додаед? Ҷадвал гуфта чиро мефаҳманд?

III. Шиносоӣ бо мазмун мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат ва амалан шинос кардан бо ҷадвалсозӣ бо истифода аз тегҳои он ва тегҳои ҷузъҳои он дар санади HTML тавсия дода мешавад.

Чадвалҳо дар HTML ҳамеша намуди росткунча дошта, аз сатрҳои иборатанд, ки онҳо, дар навбати худ, тавассути катакҳо (ячейкаҳо) ташаккул ёфтаанд. Ҳамаи конструкцияҳои забони чӯзъсози чадвали дар байни тегҳои **<TABLE>** ва **</TABLE>** ҷой дода мешаванд. Барои ишора намудани сатрҳои чадвал ҷуфти тегҳои **<TR>...</TR>**, катакҳои сарлавҳадор - тегҳои **<TH>...</TH>** ва катакҳои одӣ - тегҳои **<TD>...</TD>** хизмат мерасонанд. Сарлавҳаи умумии чадвал бо ёрии ҷуфти тегҳои **<CAPTION>...</CAPTION>** сохта мешавад. Катакҳои холиро низ дар чадвал сохтан мумкин аст. Бо истифода аз хосиятҳои **ALIGN** ва **VALIGN** маълумотро нисбат ба хатҳои сарҳадии катак бо тарзҳои гуногун радифбандӣ кардан мумкин аст. Тағйирдиҳии ранги заминаи катак бо ёрии хосияти **BGCOLOR** ва ранги сарҳадҳои он бо ёрии хосияти **BORDERCOLOR** амалӣ гардонидида мешавад.

Тарзи чадвалсозиро дар санади HTML бо мисолҳо амалан фаҳмонед.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба чадвалҳо дар санади HTML ва ҷузъҳои он маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Чадвал дар санади HTML чӣ тавр сохта мешавад?

Гурӯҳи 2. Ҷузъҳои чадвалро дар санади HTML номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Тарзи рангрезии катакҳои чадвалро дар санади HTML фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Хосияти **ALIGN** дар чадвали санади HTML кадом вазифаро иҷро мекунад.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матн мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Чадвалсозиро дар санади HTML амалан нишон диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Чадвалро дар санади HTML бо кадом тегҳо илова меунанд?
2. Ороиши рангаи чадвалро дар санади HTML чӣ тавр амалӣ менамоянд?
3. Радифбандии маълумотҳо дар катакҳои чадвали HTML бо кадом хосият гузошта мешавад?
4. Хосиятҳои асосии теги **<TABLE>** ва қиматҳои имконпазири онро дар санади HTML номбар кунед.
5. Чадвалро дар санади HTML тартиб диҳед.
6. Катакҳои чадвалро дар санади HTML бо рангҳо ороиш диҳед.

ДАРСИ 29. ЧОРЧҶУБАҲОИ ЛАҶЖОН ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.29. Чорчӯбаҳои лағжонро бо хосиятҳои донад ва маҳорати дар амал татбиқ кардани онҳоро пайдо кунед.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ мафҳуми чорчӯбаҳои лағжонро донанд;

✓ хосиятҳои чорчӯбҳои лағжонро фарқ карда тавонанд.

4. Барномаи дарс. Чорчӯбҳои лағжон ва хосиятҳои он.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволу ҷавоб тавассути блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Тегҳои чадвалсозиро номбар кунед.
- Чӣ тавр чадвалро ороиши рангӣ додан мумкин аст?
- Кадом тарзҳои сохтани катакҳои холиро медонед?
- Хосиятҳои асосии теги <TABLE> кадомҳоянд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Дар бораи сохтори санади HTML маълумот диҳед.
2. Роҷеъ ба амнияти иттилоотии шабакавӣ чӣ гуфта метавонед?
3. Графикҳо дар санади HTML чӣ тавр сохта мешаванд?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Фарз мекунем, ки ба шумо ёфтани ягон китоби электронӣ зарур аст. Ин корро бо ёрии интернет чӣ тавр амалӣ сохта метавонед?

III. Шиносоӣ бо мазмунӣ мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯи шинос кардан лозим аст.

Яке аз роҳҳои дар экран якбора дидани якчанд парвандаи HTML кушодани якчанд равзанаи барномаи браузер мебошад. Роҳи дигари ҳалли масъала ба қисмҳо ҷудо кардани равзанаи браузер аст, ки ин қисмҳоро чорчӯбҳои лағжон (фреймҳо ё кадрҳо) ном бурдан одат шудааст. Дар ҳар як чорчӯбаи лағжон санади алоҳидаи HTML намоиш дода мешавад. Аз ин рӯ, дар ҳар як чорчӯбаи лағжон, ба мисли равзанаи мустақил, тасмаҳои тобдихӣ, пайвандҳо, тасвирҳои графикӣ ва ғайра бевосита амал мекунанд. Чорчӯбҳои лағжон метавонанд новобаста ба якдигар фаъолият намоянд ва ё бо истифода аз пайвандҳо ба ҳамдигар таъсир расонанд.

Контейнери <FRAMESET>. Web-сафҳаеро, ки ба фреймҳо тақсим шудааст, санади гурӯҳи чорчӯбҳои лағжон мегӯянд. Санадҳои гурӯҳи чорчӯбҳои лағжон сарлавҳаи стандартӣ доранд, ки бо ёрии теги **HEAD** гузошта мешаванд ва фарқашон аз санадҳои маъмулии HTML дар он аст, ки онҳо аз теги **BODY** истифода намебаранд. Ба ҷойи теги **BODY** контейнер истифода мешавад, ки он аз ҷуфти тегҳои **<FRAMESET>...</FRAMESET>** иборат аст. Ин контейнер барои муайян намудани сатр ва сутунҳои фреймҳои алоҳида хизмат мерасонад, ки ҳар кадоми онҳо бо ёрии теги **<FRAME>** ишорат карда мешаванд.

Хосиятҳои чорчӯбаи лағжон. Теги **<FRAMESET>** дорои ду хосияти асосӣ - **ROWS** ва **COLS** мебошад, ки онҳо мувофиқан тақсимкунӣ ба сатрҳо (қаторҳо) ва сутунҳоро муайян мекунанд. Намуди контейнери **FRAMESET** дар ин маврид чунин аст:

```
<FRAMESET ROWS="рӯйхати_қиматҳо" COLS="рӯйхати_қиматҳо">
```

```
...
```

```
</FRAMESET>
```

Бо ёрии ин контейнер миқдори дилхоҳи сатру сутунҳоро муайян кардан мумкин аст. Шартӣ зарурӣ он аст, ки яке аз хосиятҳо - **ROWS** ё **COLS** ҳатман бояд нишон дода шавад.

Чорчӯбаи лағжон дар санади абарматнӣ ягона буда наметавонад. Агар дар контейнер танҳо як сатр ё як сутун пешбинӣ карда шуда бошад, он гоҳ барномаи браузер контейнери FRAMESET-ро безътибор ҳисоб мекунад ва дар натиҷа экран ҳолӣ мемонад. Агар дар контейнер ақаллан ду сатр ё ду сутун ба ҳисоб гирифта шуда бошад, он гоҳ ҳамчун пешфарз қимати ҳосияти дуҷуми ба 100% баробар қабул карда мешавад.

Қимати ҳосияти ROWS (ё COLS) сатреро мемонад, ки дар он рӯйхати қиматҳои бо ёрии вергул ҷудокардашуда бо пиксел, фоиз ё воҳидҳои нисбӣ дода шудаанд. Миқдори сатрҳо ё сутунҳо аз рӯйи миқдори ин қиматҳо муайян карда мешавад.

Пайвандсозӣ. Азбаски мо роҳҳои сохтани чорчӯбаҳои лағжонро аз худ намудем, акнун бо таъйиноти асосии онҳо – **идоракунии хатсайрҳои сомонаҳо ё роҳнамоӣ дар сомонаҳо**, шинос хоҳем шуд.

Барои номгузориҳои кадрҳо ҳосияти NAME хизмат мерасонад. Масалан, сатри `<FRAME NAME="frame1">` кадреро бо номи **frame1** месозад, ки ба он абарпайвандро дар шакли ` ПАХШ КУНЕД` татбиқ кардан аст. Ин пайванд гузаришро ба сафҳаи аввал таъмин менамояд.

Ҳосияти TARGET-и пайванди абарматнӣ номи кадри frame1-ро дар бар гирифтааст. Дар ҳолати ғаёлшавии ин пайванд дарунмояи кадрӣ frame1, яъне парвандаи first.html, ки ҳангоми сохтани ин кадр дар он ҷойгир шуда буд, бо парвандаи putfirst.html иваз карда мешавад.

Омӯзгор ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзеҳ диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани мавзӯ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд. Мисолҳои дар китоби дарсӣ овардашударо ба хонандагон фаҳмонидан лозим аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба чорчӯбаи лағжон ва ҳосиятҳои он маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Дар бораи контейнери <FRAMESET> маълумот диҳед.

Гурӯҳи 2. Қиматҳои ҳосиятҳои ROWS ва COLS-ро чӣ гуна муайян мекунад?

Гурӯҳи 3. Дар бораи теги <FRAME> чӣ гуфта метавонад?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матнӣ мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Кадом роҳҳои сохтани чорчӯбаҳои лағжонро медонед?
2. Чорчӯбаҳои лағжонро чӣ тавр пайваست мекунад?
3. Теги <FRAMESET ROWS="80,240,140"> чиро муайян мекунад?
4. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз оред.
5. Мисоле тартиб диҳед, ки дар он сохтани чорчӯбаҳои лағжон истифода шавад.

ДАРСИ 30. ЧАНДРАСОНАГӢ ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.30. Дар бораи чандрасонагӣ дар санади HTML маълумот ҳосил кунад, дар кучо ва барои чӣ истифода шудани онро донанд.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ мафҳуми чандрасонагиро донанд;
- ✓ системаҳои чандрасонагиро донанд;
- ✓ дар бораи сахтафзор ва нармафзор маълумот ҳосил намоянд;
- ✓ қисмҳои технологияи чандрасонагиро донанд.

4. **Барномаи дарс.** Системаҳои чандрасонагӣ. Сахтафзори чандрасонагӣ. Нармафзори чандрасонагӣ. Технологияи чандрасонагӣ.

5. **Воситаҳои аёни.** Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. **Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ).** Саволҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Чорчӯбаи лағжон чист ва вазифаи он аз чӣ иборат аст?
- Чорчӯбаҳои лағжонро чӣ гуна пайванд месозанд?
- Дар бораи контейнери чорчӯбаи лағжон маълумот диҳед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Абарпайванд гуфта, дар санади HTML чиро дар назар доранд?
2. Рӯйхатҳо дар санади HTML чӣ тавр тартиб дода мешаванд?
3. Дар бораи муоширати шабакавии рӯ ба рӯ чӣ гуфта метавонед?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад. Масалан, чунин проблема гузоштан мумкин аст:

Проблема. Фарз мекунем, ки барои мактаби шумо сомонии интернетӣ сохтан лозим аст. Оё шумо ин корро карда метавонед? Агар ҳа, пас корро аз чӣ бояд шурӯъ кунед? Шакли саҳифаи асосии сомонро чӣ гуна дидан меҳаҳед. Дар дафтаратон кашед.

III. Шиносоӣ бо мазмунӣ мавзӯӣ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯӣ шинос кардан лозим аст.

Чандрасонагӣ ё мултимедиаӣ навъи технологияе мебошад, ки аз маҳлути иттилоотӣ намудҳои матнӣ, ададӣ, тасвирӣ, графикӣ, садоӣ, видеоӣ ва аниматсионӣ намуди нави иттилоот тавлид месозад ва онро дар муҳитҳои иттилоотии маъмулӣ ва шабакавӣ паҳн менамояд.

Мафҳуми мултимедиа аз калимаи мураккаби англисии multimedia гирифта шуда, multi (мулти) – маънои якчанд, бисёр ва media (медиа) – расона, барандаро дорад, яъне мултимедиа – чандрасона. Технологияи чандрасонагӣ ҳамчун технологияи пешниҳод ва коркарди иттилоот тавассути ду шакли таъминот - сахтафзор ва нармафзор татбиқ карда мешавад.

Сахтафзори чандрасонагӣ дар навбати худ ба воситаҳои асосӣ ва махсус ҷудо мешавад: воситаҳои асосӣ – компютер бо протсессори сермаҳсул, хотираи ғаврий ва дискҳои винчестерии калонҳаҷм, манипуляторҳо ва видеоадаптерҳо; воситаҳои махсус – таҷҳизоти CD-ROM, CD-R, CD-RW, DVD, DVD-RW, TV-тюнерҳо, вусъат-

диҳандагони графикӣ, аз ҷумла барои графикҳои сеченака, платаҳои садой ва видеой, системаҳои акустикӣ бо баландгӯяк, гушмонак, динамикҳо ва ғайра.

Нармафзори чандрасонагӣ. Ба васоити замимасозии чандрасонагӣ барномаҳои таҳрири тасвирҳои видеой, таҳрири касбии графикӣ, воситаҳои сохтан, навиштан ва таҳрири иттилооти садой, барномаҳо барои тағйирдиҳии тобиши ранги тасвирҳо, барномаҳои истифодаи абарматнҳо ва ғайра дохил мешаванд.

Яке аз аввалин соҳаҳои татбиқи барномаҳои чандрасонагӣ бозихҳои компютерӣ ба ҳисоб мераванд. Онҳо маҳсулоти барномавии хеле паҳнғашта буда, аз дастовардҳои технологияи чандрасонаӣ ба таври васеъ истифода бурдаанд. Дар ҳама бозихҳои компютерии муосир графикҳои сифати баланд, аниматсия, садо ва мусиқӣ ҳатман истифода мешаванд.

Технологияи чандрасонагиро ба қисмҳои зерин тақсим кардан мумкин аст:

- Қабули мавҷҳои телевизионӣ – истифодаи сигнали телевизионӣ дар монитори компютер.
- Сабти видеой – сабткунӣ ва расмгирӣ дар намуди рақамӣ.
- Аниматсия – аз рӯйи низоми муайян пайдошавии расмҳо дар экран, ки тасвири ҳаракатҳои зиндари пеши назар меоранд.
- Таассуроти садой – сабткунии садои асбобҳои мусиқӣ ва овози одамону ҳайвоноту парандагон дар шакли рақамӣ ва коркарди компютерии онҳо.
- Графикҳои сеченака (3D) – тасвирҳои графикӣ дар фазо, яъне тасвирҳои сеченака - дарозӣ, бар, баландӣ.
- Мусиқии навъи MIDI (Musical Instrument Digital Interface – интерфейси рақамии асбобҳои мусиқӣ) – стандартест, ки асбобҳои мусиқиро дар вақти эҷод ва сабт бо компютер ҳамроҳанг месозад.

Ҳоло қариб ҳамаи барномаҳои намоиши санадҳои абарматнӣ (браузерҳо), аз қабилҳои Internet Explorer, Mozilla Firefox, Netscape, Google Chrome, Opera, Safari ва ғайра имконият фароҳам меоранд, ки барои замимаҳои чандрасонаӣ ба онҳо модулҳои иловагии барномавӣ ҳамроҳ карда шавад. Аксари онҳо имконияти бевосита истифода бурдани технологияҳои LiveAudio (барои парвандаҳои садой бо форматҳои WAV, AU, AIFF ва MIDI), Live3D (бо формати VRML), LiveVideo (парвандаҳои симой бо форматҳои AVI) ва QuickTime (парвандаҳои форматҳои MOV бо матн ва садои MIDI)-ро доранд.

Омӯзгор ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзеҳ диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукамал гардонидани мавзӯ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд. Мисоли дар китоби дарсӣ овардашударо ба хонандагон фаҳмонидан лозим аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба мафҳуми чандрасонагӣ ва зарурати коркарди он маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Воситаҳои барномавӣ ва техникаи чандрасонагиро номбар кунед.

Гурӯҳи 2. Хосиятҳои теги чандрасонагӣ кадомҳоянд?

Гурӯҳи 3. Теги <EMBED> барои чӣ пешбинӣ шудааст ва кадом хосиятҳоро дорост?

8. Чамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳои ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Браузер чист ва кадом намуди онҳоро медонед?
2. Чандрасонагӣ чӣ имкониятҳо дорад ва он барои чӣ зарур аст?
3. Мафҳуми мултимедиаро шарҳ диҳед.
4. Сахтафзори чандрасонагӣ аз нармафзори он чӣ фарқ дорад?
5. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи қоғаз оред.
6. Доир ба чандрасонагӣ мисоли мушаххас биёред.

ДАРСИ 31. ШАКЛСОЗӢ ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.31. Дар бораи шаклсозӣ дар санади HTML маълумот пайдо кунад, тарзи сохтан ва дар амал истифода бурдани онро аз худ кунад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ мафҳуми шакл ва таъйиноти онро дар муҳити HTML донанд;
- ✓ теги <FORM> ва дигар тегҳои шаклсозро бо хосиятҳояшон донанд.

4. Барномаи дарс. Шакл. Теги FORM. Тегҳои шаклсозӣ: TEXTAREA, SELECT, INPUT.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Чандрасонагӣ дар санади HTML барои чӣ лозим аст?
- Тарзҳои сохтани замимаҳои чандрасонагиро номбар кунед.
- Номи теги асосии сохтани чандрасонагиро гӯед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Компютерҳоро аз рӯйи кадом имкониятҳояшон тасниф мекунанд?
2. Протоколҳои мубодилаи иттилоотро номбар кунед.
3. Дар бораи технологияи WWW маълумот диҳед.
4. Браузери Microsoft Internet Explorer чӣ гуна аст?
5. Дар бораи браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox маълумот диҳед.

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад. Масалан, чунин проблема гузоштан мумкин аст:

Проблема. Шумо метавонед дар як компютер дар як вақт бо чанд браузер кор кунед? Агар ҳа, пас онҳо ба якдигар ҳалал намерасонанд? Барои насб кардани браузерҳо чӣ гуна рафтор мекунед? Барои нест кардани онҳо – чӣ?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯ шинос кардан лозим аст.

Воридсозии дархост ба веб-сафҳа тавассути яке аз воситаҳои дигари HTML, ки он **шакл ё форма** ном дорад, амалӣ карда мешавад.

Формаҳои HTML шароит муҳайё месозанд, ки веб-сафҳа аз корбар иттилоот гирад ва бо ҳамин роҳ робитаи байни истифодабарандаю сомонаро дар шабака барқарор намояд. Онҳо имконият медиҳанд, ки корбар иттилоотро дар шакли матн илҳиярӣ дархост намояд, ҷавобхоро дар шаклҳои «**ха**» ва «**не**» гирад ва ё аз байни якчанд амалҳои имконпазир якеро интихоб намояд.

Формахоро барои амалӣ намудани мақсадҳои гуногун истифода бурдан мумкин аст. Масалан, бо ёрии форми додашуда баён намудани нуқтаи назари истифодабарандаи сомона оид ба масъалаҳои дар он гузошташуда, метавонад мисоли аз ҷама одитарини шаклсозӣ дар HTML бошад.

Теги <FORM>. Ҳар як форма маҳз бо ҳамин тег оғоз мешавад. Дар ин тег ду хосиятро муайян кардан лозим аст - **скрипт** (сценарий, тарзи дархост ё намоиш) ва **методи** воридоти додаҳо. Ном ва таъйиноти ин хосиятҳо дар ҷадвали зерин оварда шудааст.

Хосият	Таъйинот
ACTION	Суроғи URL-еро (барномаеро) муайян менамояд, ки тавассути он додаҳо қабул ва коркард мегарданд. Агар ин хосият муайян нашуда бошад, он гоҳ додаҳо ба суроғи веб-сафҳае раван карда мешаванд, ки дар он форма ҷойгир шудааст
METHOD	Методи (роҳи) раванкунии иттилоотро ба барномаи мувофиқи коркарди додаҳо (скрипт) нишон медиҳад. Ин хосият яке аз ду қимати post ё get-ро қабул карда метавонад. Агар қимати он post бошад, он гоҳ иттилооти форма алоҳида аз суроғи URL ва get бошад, якҷоя бо суроғи URL фиристода мешавад.

Дар як веб-сафҳа миқдори дилхоҳи формахоро ҷойгир намудан мумкин аст. Танҳо назорат бурдан лозим аст, ки як форма дар дохили форми дигар ҷойгир нашуда бошад.

Тегҳои шаклсоз. Барои дар формаҳои HTML сохтани майдонҳои навъи гуногун се теги шаклсоз мавриди истифода қарор дорад: **<TEXTAREA>**, **<SELECT>** ва **<INPUT>**. Миқдори дилхоҳи майдонҳоро дар дохили контейнери **<FORM>... </FORM>** ҷой додан мумкин аст. Ном ва таъйиноти тегҳои шаклсоз дар ҷадвали зерин оварда шудааст.

Тег	Таъйинот
<TEXTAREA>	Навъи майдонеро муайян мекунад, ки тавассути он корбар иттилооти матнии бисёрсатраро дохил карда метавонад
<SELECT>	Навъи майдонеро муайян мекунад, ки тавассути он корбар аз раванҳои тасмадор ё менюи худкушо имконияти иттилооти заруриро интихоб кардан дошта бошад
<INPUT>	Навъи майдонеро муайян мекунад, ки тавассути он ба корбар имконияти бо тарзҳои дигар дохил кардани иттилоот таъмин карда мешавад. Масалан, тарзҳои дохилкунии як сатри матн, ғайрифаъл гардонидани байрақча (check boxes), интиҳоби қалид (radio buttons), паҳши тугмаи интиқоли додаҳо ё тугмаи тозакунии форма ва ғайра

Омӯзгор ҳар як мафҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзеҳ диҳад. ва барои мукаммал гардонидани мавзӯ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд. Мисолҳои дар китоби дарсӣ овардашударо ба хонандагон фаҳмонидан лозим аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба шаклсозӣ дар санади HTML маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Шаклсозӣ барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Теги <FORM> барои чӣ лозим аст ва дорои кадом хосиятҳо мебошад?

Гурӯҳи 3. Ном ва таъйиноти тегҳои шаклсозро номбар кунед.

Гурӯҳи 4. Дар бораи чӣ тавр амалӣ сохтани шаклсозӣ дар HTML маълумот диҳед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Вазифаҳои хосиятҳои тегҳои шаклсозро номбар кунед.
2. Ном ва таъйиноти хосиятҳои теги FORM-ро номбар кунед.
3. Формаҳоро барои чӣ истифода бурдан мумкин аст?
4. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи қоғаз оред.
5. Шаклро барномасозӣ намоед, ки дар он насаб, ном ва номи падари шумо инъикос ёфта бошад.

ДАРСИ 32. ОБЪЕКТҲОИ ДИНАМИКИИ ВЕБСАФҲА -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.2.32. Объектҳои динамикии веб-сафҳаро донанд, забони динамикии **DHTML**-ро омӯзад ва ҳамчун воситаҳои сомонасозӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ объектҳои динамикии веб-сафҳаро донанд;
- ✓ забони динамикии **DHTML**-ро донанд;
- ✓ забони сабқҳои махсуси иерархии CSS-ро омӯзанд;
- ✓ тарзи истифодаи контейнери **STYLE**-ро дар сарлавҳаи санад донанд.

4. Барномаи дарс. Объектҳои динамикии веб-сафҳа, забони динамикии **DHTML**.

5. Воситаҳои аёний. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Шаклҳоро (формаҳоро) дар забони HTML фаҳмонед.
- Теги формаҳоро дар забони HTML номбар кунед.
- Теги сохтани баъзе майдонҳоро дар формаи забони HTML номбар кунед.

- Навъи (типи) майдони дохилкуниро дар формаи забони HTML бо кадом хосият маълум мекунад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти чустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Сахтафзорҳои чандрасонагиро дар санади HTML фаҳмонед.
2. Мафҳуми чандрасонагиро дар санади HTML фаҳмонед.
3. Бо кадом хосиятҳо чадвали санадро дар забони HTML бо рангҳо ороиш медиҳанд?

4. Теги **<FRAME>** дар санади HTML кадом вазифаро иҷро мекунад?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Оид ба форма (шакл) чихоро медонед?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо объектҳои динамикии веб-сафҳа, забони динамикии **DHTML** шинос кардан тавсия дода мешавад.

Рушди минбаъдаи забони анъанавии HTML бо номи HTML-и динамикӣ (**DHTML**) маълум аст. HTML-и динамикӣ имконият фароҳам меоварад, ки санадҳо дар шакли интерактивӣ сохта шаванд, веб-сафҳаҳо ба осонӣ тағйирпазир ва зудидора гарданд. Яке аз методҳои татбиқи ғояи динамикигардонии веб-сафҳаҳо бо роҳи васеъгардонии HTML дар браузерҳо насб намудани *воситаҳои коркарди забонҳои махсуси барномасозӣ*, аз қабилӣ **JavaScript**, **JScript** ва **VBScript** мебошад. Худи сценарияҳо (скриптҳо), яъне барномаҳои бо ёрии яке аз ин забонҳо навишташударо, бо матн асосӣ ва нишонаҳои санади HTML якҷоя ҷойгир кардан мумкин аст.

Агар дар як тарафи HTML воситаҳои коркарди забонҳои махсуси барномарезӣ истад, дар тарафи муқобили он забони сабкҳои махсуси зинагӣ ё иерархӣ (**CSS**) меистад, ки он баъзе маҳдудиятҳои HTML-ро кам намуда, як қисми вазифаҳои онро ба худ мегирад. Сабк дар зинаи аз ҳама поёниаш маҷмӯи қоидаҳоеро менамояд, ки тибқи онҳо браузер тегҳои HTML-ро маънидод менамояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба забони динамикии **DHTML** маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Забони динамикии **DHTML**-ро барои чӣ истифода мебаранд?

Гурӯҳи 2. Фарқи байни забонҳои **HTML** ва **DHTML**-ро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 3. Маълуми **CSS** чист?

Гурӯҳи 4. Теги **<HEAD> ... </HEAD>** -ро фаҳмонед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матн мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Объектҳои динамикии веб-сафҳаро номбар кунед.
2. Забонҳои *JScript* ва *VBScript* кадом гурӯҳи забонҳоянд?
3. Чӣ тавр қиматдиҳӣ дар сабкҳо сурат мегиранд?
4. Синфи сабкҳоро дар санади HTML фаҳмонед.
5. Номи мактабатонро бо ранги сурхи ғафс ва андозаи ҳуруфаш калонтар дар браузер инъикос кунед.
6. Мисоли 1-и мавзӯи китоби дарсиро барои дигар матн ҳал кунед.

ДАРСИ 33. JAVASCRIPT -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.2.33. Забони *JAVASCRIPT*-ро донед, сенария ва скриптҳоро омӯзад ва ҳамчун воситаҳои сомонасозӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯӣ хонандагон бояд:

- ✓ забони *JAVASCRIPT* –ро донанд;
- ✓ фарқи байни забони *HTML* ва забони *JAVASCRIPT*-ро донанд;
- ✓ мафҳуми *SCRIPT*-ро омӯзанд;
- ✓ мафҳуми *сенария*-ро омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Забони *JAVASCRIPT*, *SCRIPT* ва сенария.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санҷиши дониш (пурсиши вазифаи ҳонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Ҷадвали зинагии сабкҳоро дар забони HTML фаҳмонед.
- HTML-и динамикиро фаҳмонед.
- Абарпайванд чист?
- Контейнери STYLE барои чӣ истифода карда мешавад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Синфи компютерҳои калонро номбар кунед.
2. Баъзе тегҳои забони HTML-ро фаҳмонед.
3. Навъи майдони дохилкунии забони HTML –ро номбар кунед.
4. Теги иловакунии тасвирро дар санади HTML номбар кунед.

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блимс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо бо донишҳои гирифтаатон ягон сомонаи хурд сохта метавонед?

III. Шиносӣ бо мазмун мавзӯӣ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо забони *JAVASCRIPT*, *SCRIPT* ва сенария шинос кардан тавсия дода мешавад.

Хонандагон бо забони HTML, тегҳо ва хосиятҳои он ва забони HTML-и динамикӣ шинос шудаанд. Аммо боз барномаҳои дигаре низ мавҷуданд, ки барои сохтани сомонаҳо истифода карда мешаванд. Аксари онҳо бо забони *JAVASCRIPT* навишта шудаанд. Барномаҳои тавассути забони JavaScript навишташударо сенарияҳо ё

скриптҳо мегӯянд. Скрипт - маҷмӯи дастурҳои (барномаи) идоракунии браузер мебошад. Рамзи (матни) барнома бевосита дар санади HTML ҷойгир карда мешавад ё дар шакли парвандаи алоҳида нигоҳ дошта мешавад. Скриптҳо метавонанд дар мавқеи дилхоҳи санади HTML ҷойгир шуда бошанд. Лекин дар байни сатрҳои рамзи барномаи JavaScript тегҳои HTML-ро ҷойгир кардан мумкин нест. Аз ин рӯ скриптҳо бештар дар соҳаи HEAD-и санад ҷойгир мекунанд.

Худи барномаи тавассути забони JavaScript сохташударо дар байни тегҳои **<SCRIPT> ... </SCRIPT>** ҷойгир менамоянд. Браузер теги **<SCRIPT>**-ро вохӯрда дарунмояи санадро то пайдошавии теги **</SCRIPT>** сатр ба сатр таҳлил менамояд. Барои ба фаъолият оғоз карда тавонистани барнома, бояд дар тани санади HTML конструктори рамзи ин барнома низ нигоҳ дошта шавад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба забони JavaScript маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Забони JavaScript-ро барои чӣ истифода мебаранд?

Гурӯҳи 2. Фарқи байни забони **HTML** ва забони JavaScript-ро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 3. Барои ба санади HTML ҳамроҳ намудани ин гуна сенарияҳо чӣ бояд кард?

Гурӯҳи 4. Теги тавзехотро фаҳмонед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Скрипт чист?
2. Барномаҳои бо забони JavaScript навишташударо чӣ мегӯянд?
3. Чӣ тавр матни барномаи забони JavaScript нигоҳ дошта мешавад?
4. Чӣ тавр скриптҳо дар санади HTML ҷойгир карда мешаванд?
5. Скрипти майдони дохилкунии матни одиро созед.
6. Скрипти майдони дохилкунии санаи рӯзро созед.

ДАРСИ 34. MICROSOFT FRONTPAGE -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.2.34. Барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE**-ро донанд, тарзи сохтан ва таҳрири санадро омӯзад ва ҳамчун воситаҳои сомонасозӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯ хонандагон бояд:

- ✓ барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE**-ро донанд;
- ✓ фарқи байни забони **HTML** ва барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE**-ро донанд;
- ✓ тарзи сохтани санадро бо барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE** омӯзанд;

✓ тарзи таҳрири санадро бо барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE** омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE**, тарзи сохтан ва таҳрири санад дар он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компютери фардӣ, чадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволҷавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Скрипт чист?
- Сенария чист?
- Забони JavaScript барои чӣ лозим аст?
- Тегҳои **<SCRIPT> ... </SCRIPT>** барои чӣ истифода карда мешавад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Оиди шабакаи интернет маълумот диҳед.
2. Кадом забонҳои сомонасозиро омӯхтаед?
3. HTML-и одӣ аз HTML динамикӣ бо чӣ фарқ мекунад?
4. Теги иловакунии формаро дар санади HTML номбар кунед.

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо дар ягон барномаҳо аз формаҳо истифода кардаед?

III. Шиносӣ бо мазмунӣ мавзӯ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо барномаи MS FRONTPAGE, тарзи сохтан ва таҳрири санад дар он шинос кардан тавсия дода мешавад.

Хонандагон то ин дам баъзе аз забонҳои сомонасозиро омӯхтаанд ва бо тарзи истифодабарии онҳо шинос шудаанд. Барномаҳои низ мавҷуданд, ки барои сохтан ва таҳрири WEB-санадҳо истифода карда мешаванд. Худкорсозии санадҳо бо барномаҳои махсус амалӣ карда мешаванд. Барномаи Microsoft Frontpage яке аз ин барномаҳо ба ҳисоб меравад, ки ба дастаи барномаҳои амалии Microsoft office дохил аст. Вариантҳои гуногунаш коркард шудааст. Ин барнома нисбати дигар барномаҳои даста имкониятҳои хеле зиёд дорад. Тавре медонем, хати Web танҳо аз маҷмӯи саҳифаҳо иборат набуда, балки боз вазифаҳои дигарро низ иҷро менамояд. MS FrontPage барои тартиб додани натавона Web-саҳифаҳои алоҳида, балки барои тартиб додани тегҳои яклухти Web-санад тартиб дода шудааст. MS FrontPage ягона барномаи дастаи MS Office буда, имконияти ба тарзи худкор сохтану ба нақша гирифтани Web-санадҳо медиҳад. Тиреза ва майдони кории он ба дигар барномаҳои даста, аз қабili WORD ва EXCEL монанд аст. Барномаи MS FrontPage ҳама имконоти забони HTML –ро дорад. Ба замири ин имкониятҳоаш васеътар аст. Тамоми тегҳо бо истифода аз ҷузъҳои равшанӣ афзорҳо зуд ба санад илова кардан имкон. Ба маънои дигар, MS FrontPage барномаи визуалӣ аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба барномаи MS FrontPage маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустақамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Барномаи MS FrontPage-ро барои чӣ истифода мебаранд?

Гурӯҳи 2. Фарқи байни забони **HTML** ва барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE** -ро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 3. Барои иҷрои амалҳои асосии форматбандӣ аз кадом лавҳаи барномаи MS FrontPage истифода мебаранд?

Гурӯҳи 4. Барои дар санад ҷойгир намудани формаҳо аз кадом бандҳои менюи барномаи MS FrontPage истифода мебаранд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Чӣ тавр вебсанадро бо ёрии барномаи MS FrontPage месозанд?
2. Қолибҳо чист?
3. Гузоштани объектҳои иловагӣ дар санади таҳриршаванда бо истифодаи кадом бандҳои менюи амалӣ карда мешаванд?
4. Барои дар санад ҷойгир намудани ҷадвалҳо аз кадом бандҳои менюи барномаи MS FrontPage истифода мебаранд?
5. Барои сохтани абарпайвандҳо аз кадом бандҳои менюи барномаи MS FrontPage истифода мебаранд?

Супоришҳо:

1. Бо истифода аз барномаи MS FrontPage ягон ҷузъи веб-санадро созед.
2. Бо истифода аз барномаи MS FrontPage ҷузъҳои форма ва ҷадвали веб-санадро созед.

М у н д а р и ч а

С а р с у х а н	3
Дарси 1 Таснифи компютерҳо аз рӯи имкониятҳои функционалӣ.....	4
Дарси 2 Синфи компютерҳои калон.....	6
Дарси 3 Синфи компютерҳои хурд.....	9
Дарси 4 Дурнамои рушди системаҳои компютерӣ.....	11
Дарси 5 Заминаҳои падоиши шабакаҳои компютерӣ. Технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ.....	13
Дарси 6 Намудҳои шабакаҳои компютерӣ.....	15
Дарси 7 Таъминоти техникаи шабакаҳои компютерӣ.....	17
Дарси 8 Протоколҳои мубодилаи иттилоот.....	19
Дарси 9 Интернет.....	21
Дарси 10 Иртиботи шабакавӣ.....	23
Дарси 11 Технологияи WWW.....	25
Дарси 12 Суроғасозии захираҳо дар интернет.....	27
Дарси 13 Браузерҳо ва таъйиноти онҳо.....	29
Дарси 14 Браузерҳои Microsoft Internet Explorer.....	31
Дарси 15 Браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox.....	33
Дарси 16 Чустуҷӯи иттилоот дар интернет.....	35
Дарси 17 Почтаи электронӣ: E-mail.....	37
Дарси 18 Муоширати шабакавии рӯ ба рӯ. Фарҳанги муоширати шабакавӣ...	40
Дарси 19 Амнияти иттилоотии шабакавӣ.....	42
Дарси 20 Сафҳаи интернетӣ – сомона.....	44
Дарси 21 Асосҳои забони HTML.....	45
Дарси 22 Сохтори санади HTML.....	47
Дарси 23 Ороиши рангии санад дар HTML.....	48
Дарси 24 Форматбандии санад дар HTML.....	50
Дарси 25 Графикҳо дар санади HTML.....	52
Дарси 26 Абарпайвандҳо дар санади HTML.....	53
Дарси 27 Рӯйхатҳо дар санади HTML.....	55
Дарси 28 Ҷадвалҳо дар санади HTML.....	57
Дарси 29 Чорҷӯбаҳои лағжон дар санади HTML.....	58
Дарси 30 Чандрасонагӣ дар санади HTML.....	61
Дарси 31 Шаклсозӣ дар санади HTML.....	63
Дарси 32 Объектҳои динамикии веб-сафҳа.....	65
Дарси 33 Javascript.....	67
Дарси 34 Microsoft Frontpage.....	68

РОҶНАМОИ ФАНИИ ТЕХНОЛОГИЯИ ИТТИЛООТӢ СИНФИ 9-УМ

**Барои омӯзгорони муассисаҳои
таҳсилоти умумӣ**

Муҳаррир
Мусахҳеҳ
Муҳаррири техникӣ
Тарроҳ

С. Некқадамов
М. Саидова
Н.С. Зайниддинов
З. Саъдуллоев

Ба чоп 25.09.2018 иҷозат дода шуд. Коғази офсет.
Чопи офсет. Андоза 60x84 1/8. Ҷузъи чопӣ 9
Адади нашр 8000 нусха.
Супориши № 223/2018

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734024, ш. Душанбе, кӯчаи Аҳмади Дониш, 50.
Тел: 222-14-66
E-mail: najmiddin64@mail.ru

Дар матбааи ҶДММ «Лавҳ» ба табъ расидааст.
Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон ш. Душанбе, кӯчаи Р. Набиев, 1.
Тел.: (+992) 98-821-29-91
E-mail: Zmirsaid1975@gmail.com